

”En, hvat sagða hann?”

Fornordiska som ett diegetiskt element i *Vikings*

Essi Ranta

Pro gradu-avhandling

i nordisk filologi

Humanistiska fakulteten

Uleåborgs universitet

April 2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	7
1.3 Metod	9
1.4 Tidigare forskning	10
2 HISTORISK ÖVERSIKT	12
2.1 Vikingarna	12
2.2 Vikingarnas liv och samhälle	13
2.2.1 Vikingarnas färder i västerled.....	15
2.2.2 Vikingarnas färder i österled.....	16
2.3 Vikingarna i <i>Vikings</i>	17
3 TEORETISK BAKGUND	20
3.1 Fornnordiska	20
3.1.1 Olika benämningar på fornnordiska.....	20
3.1.2 Vikingarnas språk	22
3.2 Dieges och berättandet i film och TV	24
3.2.1 Centrala begrepp inom filmforskning.....	24
3.2.2 Dieges.....	25
3.3 Kodväxling	28
3.3.1 Kodalternation och diglossi	30
3.3.2 Kodväxling i litteratur.....	32
3.3.3 Dieges och kodväxling.....	32
4 ANALYS	34
4.1 Språk i <i>Vikings</i>	35
4.1.1 Fornnordiska	36

4.1.2 Andra språk.....	37
4.1.3 Med eller utan undertextning?	40
4.2 Funktion.....	41
4.2.1 Olika kulturer möter.....	42
4.2.2 Tolkning.....	47
4.2.3 Identitet och samhörighet.....	50
4.2.4 Vänskaplighet.....	53
4.2.5 Religion.....	55
4.2.6 Interjektioner.....	56
4.3 Samspelet mellan den diegetiska och den icke-diegetiska nivån	58
4.3.1 Från ett diegetiskt element till ett icke-diegetiskt element	59
4.3.2 Från ett icke-diegetiskt element till ett diegetiskt element	61
5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	64
LITTERATURFÖRTECKNING	68
BILAGA 1	
BILAGA 2	

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER OCH TABELLER

Figur 1. Fornordiskas utveckling enligt Gordon (1957:265).....	20
Figur 2. Skillnader mellan fabula och subjett enligt Bordwell och Thompson (2004:70–71).....	26
Tabell 1. Säsonger av <i>Vikings</i> och när de sänts i Nordamerika.	7
Tabell 2. Antalet ljudklipp.	10
Tabell 3. Kategorier och antalet ljudklipp enligt säsongen.....	42

1 INLEDNING

Under 2010-talet har vikingar blivit allt synligare i populärkulturen, och det känns att vikingafigurer lever en ny renässans. Det har kommit ut filmer, tv-serier, spel och musik med motiv från vikingarna och vikingatiden. Band som *Skáld* har börjat sjunga på fornnordiska, och de gamla tidernas musik har förnyats och populariserats igen i de sociala mediernas s.k. ”bardcore”-fenomen. Detta ånyo vaknade intresse för vikingarna har inte börjat med tv-serien *Vikings* (2013–2020) men serien har verkligen stadfäst vikingarnas ställning som en del av populärkultur utanför s.k. nördkretsar.

Tv-serien *Vikings* började sändas i Nordamerika år 2013 och den har sänts i sex säsonger. De tio sista avsnitten av den sjätte säsongen sändes den 30 december 2020, och för tillfället har serien tagit slut. Under seriens lopp blir tittaren bekant med fiktiva karaktärer och händelser som delvis har sina rötter i sagor och historia. Trots att serien inte är någon dokumentär bär seriens rubrik vikten av upplevd historisk autenticitet (Heddle 2019:30). Såsom flera andra blev jag också intresserad av serien och började titta på den. Då märkte jag att användning av olika språk var annorlunda än i andra serier eller filmer jag sett till dess. Denna iakttagelse fastnade i minnet och kom fram senare när jag började tänka på ämnet till denna avhandling.

När jag först tittade på *Vikings* kändes användning av olika språk främmande för det förekommer inte ofta i nordamerikanska tv-serier. I serier som jag hade sett till dess används olika språk oftast av två- eller flerspråkiga karaktärer på ett sätt som liknar språkanvändning i det verkliga livet, t.ex. kodväxling. Däremot är språkbruket i *Vikings* annorlunda: först verkar det inte vara systematiskt för språket byts även mitt i samtalet, men ju mer serien gick framåt desto mer systematiska blev byten mellan engelska och andra språk. Jag började lägga märke till användning av olika språk och blev glad när jag hörde ord som lät bekanta. Jag tänkte på all kunskap som hade ingått i skapande av serien: lingvister och språkvetare samt andra experter som såg till att de gamla språken lät autentiska och riktiga. Men hur gjorde de det? Och varför användes det inte vare sig endast engelska eller endast de gamla språken i serien? När och hur används de gamla språken används i serien? Efter att ha tittat på serien flera år hade dessa frågor vuxit fram.

På våren 2019 bestämde jag att dessa frågor ska bli basis för min pro gradu-avhandling, och därför studerar jag i denna avhandling hur det fornnordiska språket används i tv-serien *Vikings*. Fokuset ligger inte på om det språk som används i serien är ett riktigt språk utan på användning av språket

som ett diegetiskt element. I avhandlingen kombineras nordisk filologi med filmforskning för ett språk studeras som ett element i en tv-serie. När jag började avhandlingen hittade jag inte några studier om en sådan språkanvändning som förekommer i *Vikings*, vilket bara bekräftade att detta ämne borde studeras. Populärkulturen kan ses som samhällets spegel, och därför är det viktigt att studera språkanvändning i film och tv.

Under avhandlingsprocessen började en norsk tv-serie *Beforeigners* (2019–) som också har vikingakaraktärer som talar fornnordiska. I serien hamnar människor från olika tidsperioder, bl.a. från vikingatiden, till nutiden. Dessa ”framvandrade” försöker anpassa sig till den moderna världen, men de har tagit deras språk, vanor och seder med sig till nutiden. I serien används det språk från olika tidsperioder, och huvudkaraktären Alfildr talar fornnordiska med andra framvandrade vikingar. Men sättet att använda fornnordiska i *Beforeigners* skiljer mycket från fornnordiskans användning i *Vikings*. I *Beforeigners* härmar användningssättet det verkliga livet medan språket i *Vikings* används på helt olika sätt, bl.a. för att markera karaktärernas identitet. I denna avhandling presenterar och analyserar jag hur fornnordiska används inte bara som ett talspråk utan också som ett diegetiskt element i tv-serien *Vikings*.

I min pro gradu-avhandling analyserar jag de scener där fornnordiska används. För att underbygga blivande analys kommer jag att ge en översikt över de begrepp som används om flerspråkighet inom sociolingvistik. Däremot har ett av mina biämnen varit till nytta i detta arbete: filmforskning. Det finns massor av saker som påverkar filmens och tv-seriens trovärdighet, immersion och berättning. Filmer och tv-serier är audiovisuella verk och därför påverkar allt som är synbart och hörbart till tittarens erfarenhet. Kameravinkel, musik, repliker eller brist på repliker, mise-en-scène (iscensättning), belysning, färger – och flerspråkighet. Numera vet vi mer om hur flerspråkighet påverkar ett växande barn och vårt samhälle. Därför anser jag att det är viktigt att studera hur flerspråkighet används i audiovisuell berättning, särskilt i en så populär tv-serie som *Vikings*.

1.1 Syfte

Syftet på denna avhandling pro gradu är att studera hur språk kan användas som diegetiska element i en internationell tv-serie. I denna avhandling studeras däremot inte om fornnordiska i *Vikings* är ett riktigt språk eller inte för det är omöjligt att veta exakt hur vikingatida människor talade på riktigt.

Mina forskningsfrågor är följande:

- 1) Hur används fornnordiska används i tv-serien *Vikings* (2013–2020)?
- 2) Används fornnordiska på ett annorlunda sätt i serien än de andra gamla språken som fornengelska och latinet?
- 3) Hur används språket i det audiovisuella berättandet i *Vikings*?

Min utgångspunkt är att de gamla språk som används i *Vikings* baserar sig på språkvetenskapliga forskningar och att tv-seriens skapare har använt experter inom språkvetenskap för att konstruera dessa språk. Därför har jag uteslutit en närmare komparativ analys mellan fornnordiska i *Vikings* och de egentliga skriftliga källorna såsom sagorna eller de gamla nordiska lagtexterna. För att kunna identifiera, förstå och analysera fornnordiska i *Vikings* är det dock väsentligt att studera den nordiska språkhistorien.

1.2 Material

Materialet består av säsongerna 1–5B av *Vikings* och det har insamlats från HBO Nordic, en Video on Demand-tjänst som är tillgänglig i Norden. Säsongerna omfattar totalt 69 avsnitt som är 43–51 minuter långa. Materialinsamlingen började under våren 2019, och eftersom den sista delen av säsong 6 kom ut mot slutet av året 2020, har jag begränsat materialet till de fem första säsongerna. Efter tre säsonger blev säsongerna delade i två delar, A och B. I tabell 1 kan man se säsongernas struktur och när de först har sänts i Nordamerika, dvs. i Kanada och Förenta staterna. Materialinsamlingen redogörs närmare i underavsnitt 1.3 Metod.

Tabell 1. Säsonger av *Vikings* och när de sänts i Nordamerika.

säsong	antalet avsnitt	sänts i Nordamerika (månad/år)
säsong 1	9	03/2013–04/2013
säsong 2	10	02/2014–05/2014
säsong 3	10	02/2015–04/2015
säsong 4A	10	02/2016–04/2016
säsong 4B	10	11/2016–01/2017
säsong 5A	10	11/2017–01/2018
säsong 5B	10	11/2018–01/2019
säsong 6A	10	12/2019–05/2020
säsong 6B	10	12/2020–12/2020

De viktigaste verken som jag baserar min språkvetenskapliga analys på är Rune Palms *Vikingarnas språk 750–1100* (2010) samt Catrin Norrby och Gisela Håkanssons *Introduktion till sociolingvistik* (2010). Om vikingarna använder jag tre böcker: John Haywoods *The Penguin historical atlas of the Vikings* (1995), Dick Harrison och Kristina Svenssons *Vikingaliv* (2007) samt Palms bok. Den förstnämnda boken berättar allmänt om vikingarnas historia, deras färder och kultur. Däremot använder den andra boken enskilda vikingar som exempel och berättar om vikingaliv genom dessa exempel. Fokuset i Palms bok ligger i vikingarnas språk men Palm berättar också om vikingarnas liv genom runinskrifter. I sin bok har Haywood förenklat mycket och han ger en ganska ensidig bild av vikingaliv. Däremot baserar Harrison och Svensson samt Palm sina böcker mer trogen på runinskrifter, sagor och krönikor. Ändå är det värt att använda Haywoods bok i sådana delar vilka stämmer eftersom den ger en översikt över vikingaliv, medan de andra är mer specifika.

De viktigaste verk som jag använder om fornnordiska och nordisk språkhistoria är Palms bok, Einar Haugens *The Scandinavian Languages: An Introduction to their history* (1976) och E. V. Gordons *An Introduction to Old Norse* (1957) tillsammans med Michael Barnes *A New Introduction to Old Norse Part 1: Grammar* (2008) som baserar sig delvis på Gordons bok. Jag använder också en artikel skriven av Henrik Williams (2007). I avsnitt 3.1 använder jag Haugens bok samt boken *Nordiska: våra språk förr och nu* (1997) som är skriven av Johanna Barödal, Nils Jörgensen, Gorm Larsen och Bente Martinussen. Därtill använder jag ordböcker som *Beygingarlýsing íslensks nútímamáls*, *Islex* och *Sprotin* samt *SAOL*, *SAOB* och *SO*.

Om kodväxling och andra fenomen i flerspråkiga omgivningar använder jag verk av Catrin Norrby och Gisela Håkansson, Carol Myers-Scotton samt Sarah G. Thomason. Sociolingvister Catrin Norrby och Gisela Håkansson har studerat bland annat kodväxling och dess inverkan på identitet. Deras två böcker *Språkinlärning och språkanvändning* (2007) och *Introduktion till sociolingvistik* (2010) handlar om flerspråkighet och språkinlärning ur sociolingvistikens synvinkel. Däremot har Myers-Scotton en psykolingvistisk synvinkel till kodväxling i sin bok *Duelling Languages: Grammatical structure in Codeswitching* (1993). I slutet av underavsnitt 3.3.2 presenterar jag två undersökningar: Carla Jonssons *Code-switching in Chicano Theater: Power, Identity and Style in Three Plays by Cherrie Moraga* (2005) och Erica McClures *Oral and Written Assyrian-English Codeswitching* (2001).

Avsnitt 3.2 handlar om filmforskning, audiovisuellt berättande och dieges, och de viktigaste verken i detta avsnitt är Henry Bacons *Audiovisuallisen kerronnan teoria* (2000), Ed Sikovs *Film studies: An*

introduction (2010) samt David Bordwell och Kristin Thompsons (2001) *Film Art: An Introduction*. Därtill använder jag också Rick Altmans (2008) bok *A Theory of Narrative* samt Bordwells (2008) bok *Poetics of Cinema*.

1.3 Metod

Materialinsamlingen började våren 2019 och pågick till hösten 2019. Under denna period tittade jag på de fem säsongerna igen och gjorde många anteckningar. Jag tittade varje avsnitt noggrant och antecknade sådana informationer som jag ansåg vara de viktigaste. All information användes dock inte i analysen. Först samlade jag in viktig information om sådana scener där något annat språk än modern engelska används. Efter det spelade jag in dialoger i dessa scener och sedan kategoriserade jag de fornnordiska ljudklippet. Jag skapade en Excel-tabell redan i början av insamlingsprocessen, och i tabellen samlade jag in följande information:

- säsong och avsnitt samt avsnittets namn,
- scenens starttid och sluttid,
- replikens starttid och sluttid,
- namn på ljudklippet,
- den engelska undertextningen om den finns samt planscher,
- karaktärerna i scenen,
- språken och
- vad händer i scenen i fråga, i den tidigare scenen och i den följande scenen.

I början av materialinsamlingen var det fortfarande oklart hurdan information som verkligen behövs för analysen. Därför samlade jag all information som jag kunde möjligen behöva, inklusive sceners händelser. Redan från början var språk, undertextning och karaktärer de viktigaste för analysen, men också annan information visade sig vara nyttig.

Efter alla avsnitt hade tittats och antecknats i tabellen, började insamlingen av ljudklipp. I denna fas tittade jag endast sådana scener där det enligt anteckningarna används något annat språk än modern engelska. Dialogerna spelades in med programmet Audacity. Filnamnet blev i format säsong_avsnitt_bokstav, t.ex. ljudklippet 01_01_A är det första ljudklippet från det första avsnittet av den första säsongen, och ljudklippet 03_02_G är det sjunde ljudklippet från det andra avsnittet av den

tredje säsongen. Ljudklippen delades i mappar enligt säsong, och sådana ljudklipp som innehåller fornnordiska kopierades i en separat mapp.

Tabell 2. Antalet ljudklipp.

säsong	alla ljudklipp	fornnordiska ljudklipp
1	21	7
2	13	7
3	59	30
4A+4B	65	17
5A+5B	70	25
sammanlagt	228	86

Sedan kategoriserades de fornnordiska ljudklippen enligt den funktion som fornnordiskan används i den aktuella scenen. Det kan finnas flera olika funktioner och därför hamnade klippen oftast i flera olika kategorier. Jag kommer att belysa kategorierna senare i avhandlingens kapitel 4. Efter alla de fornnordiska ljudklippen hade kategoriserats valde jag ut sådana ljudklipp som enligt min åsikt skildrar kategorierna bäst. Dialogen i ljudklippen överfördes till text med hjälp av ordlistor från E. V. Gordon, Michael Barnes och Rune Palm samt nätordböcker som *Islex*, *Beygingarlýsing íslensks nútímamáls* och *Sprotin*.

1.4 Tidigare forskning

Vikingarna har fascinerat folk under alla århundraden, och det finns gott om forskning om vikingar, deras liv, vanor, språk och död samt allmän forskning om vikingatiden: när den började, vad som karakteriserar tiden och när den tog slut. Det finns också mycket språkvetenskaplig forskning om nordiska språk och deras utveckling. Därtill finns det gott om sociolingvistisk forskning, och studier om språkanvändning t.ex. i teater (se underavsnitt 3.3.2). Däremot finns det inte tidigare forskning om språkets användning som ett diegetiskt element i film och som en del av *mise-en-scène*.

Tv-serien *Vikings* använder språk på ett helt nytt sätt, och därför finns det inte omfattande forskning om ämnet än. År 2019 publicerades en referentgranskad antologi *Vikings and the Vikings: Essays on Television's History Channel Series* där forskare från olika domäner analyserar serien och den bild

som serien skapar om vikingarna och vikingatiden. Antologin innehåller elva essäer som granskar olika aspekter av tv-serien *Vikings*. Denna bok och dess referentgranskade essäer spelar en stor roll i min avhandling. Speciellt använder jag tre artiklar ur boken: Donna Heddles ”Norse Noir – Sagas and Sources”, Richard Ford Burleys ”Ambiguous Images – ‘Vikingness,’ North American White Nationalism and the Threat of Appropriation” samt Eleanor Chadwicks “Fantasizing History – Anachronism, Creative License and Re-Emergence of an Early Language of Storytelling”.

Dieges och diegetiskt element är centrala begrepp inom filmforskning och således finns det forskning om diegetiska element, med sådana forskningar beskriver oftast ljud och ljus. Däremot enkom språk som ett diegetiskt element har inte forskats, eller sådana forskningar är svåra att hitta om de ens finns. Det kan vara därför att språk inte har använts tidigare som ett diegetiskt element utan för att imitera språkbruket i det verkliga livet. Därför anser jag att temat på denna avhandling är viktigt.

2 HISTORISK ÖVERSIKT

I detta kapitel presenteras den teoretiska bakgrunden på vilken själva analysen bygger. Kapitlet börjar med en kort framställning av vikingarna. I avsnitt 2.1 diskuteras vikingarna och i avsnitt 2.2. deras liv och det vikingatida samhället samt vikingarnas färder i västerled och i österled. Mot denna historiska överblick presenteras tv-serien *Vikings* och dess bild på vikingarna i avsnitt 2.3.

2.1 Vikingarna

När man talar om vikingarna är den första bilden som de flesta kommer att tänka på en bild på en viking som härjar, plundrar och krigar samt dyrkar Tor och andra asagudar. Men denna bild är ensidig. I själva verket använde de vanliga nordborna inte ordet *viking* om sig själva. Ordet viking är en västnordisk term som åsyftar vissa sjöfarare på Nordsjön. (Harrison & Svensson 2007:10–14) Under vikingatiden var en viking, eller *vikingr*, endast ett yrke. Detta yrke var oftast ett tillfälligt sätt att tjäna tillräckligt pengar för att köpa en gård och bosätta sig. Ordet viking syftade inte endast till skandinaver som for i viking utan också andra som gick med: irländare, anglosaxare, franker, bretoner och slaver. (Haywood 1995:8–9) SO (2009 s.v. viking) definierar ordet som en ”fornnordisk sjökrigare eller sjörövare” och ”vikingatåg”, medan SAOB (1898– s.v. viking) tar upp att ordet används också allmänt om nordbor med vissa egenskaper, ”som är försedd med attribut som tillskrivs en viking”. Oftast används begreppet om alla skandinaver under vikingatiden (Haywood 1995:8). Det som vi nuförtiden beskriver en viking är en produkt av de senaste två seklerna. Vikingaentusiasmen började på 1800-talet i samma takt med det nationella uppvaknandet och skapandet av nationalstater. (Harrison & Svensson 2007:10) Då blev vikingarna ”en symbol för det specifikt nordiska och den nordiska obändigheten” (Palm 2010:18).

Det finns inte någon enlighet om var ord *viking* och *vikingr* härstammar från. Enligt Palm (2010:16) är den troligaste härledningen *vikingar* som beskriver folk som bodde i *Viken*, ett område utanför Oslofjorden. Betydelsen kunde ha utvidgat till alla andra skandinaver som for *i vikingu*. Enligt alternativa tolkningar kan *viking* höra samman med det isländska ordet *atvik*, ’angrepp’, det fornnordiska verbet *víkja* eller *víkva*, ’fara; vika’, det nordiska substantivet *víg*, ’kamp’, eller det fornengelska ordet *wic*, ’köpstad’, vilket däremot härstammar från latinets *vicus*, ’by’. Orden *viking* och *vikingr* förekommer i runinskrifterna. I en runsten från Gårdstånga i Skåne står en skadad inskrift,

och i slutet finns det en fras som har tolkats att *þér drængar váru víða ónésiR í vikingu*, 'de männen var vida präktiga i viking'. *Vikingr* var också ett mansnamn, och det dyker upp i de svenska runinskrifterna. I olika källor runt Europa har vikingarna fått olika namn. Exempelvis används i de frankiska källorna ord *normanni*, 'norrmän', och *dani*, 'daner', i de engelska källorna kallades dem daner, i iriska var de hedningar och de kallades för *rus* i ryska, grekiska och arabiska källor. (Palm 2010:16–17)

Begreppet *vikingatid* används för att beskriva tidsperioden 800–1100 (SAOL s.v. vikingatiden). Denna är inte den enda definitionen. Williams (2007:231) definierar vikingatiden som den period som "sträcker sig från slutet av 700-talet till mitten av tiohundratalet", medan Haywood (1995:8) menar tidsperioden 789–1100, Harrison och Svensson (2007:9) tidsperioden 790–1066 och Gordon (1957:xviii) tidsperioden 750–1050. Enligt Palm (2010:11) började vikingatiden år 793 när ett kloster på ön Lindisfarne anfölls och pågick mer än 1 200 år. Haugen (1976:134) påpekar att vikingatiden är definierad på grund av yttre betydelse och inte på inre betydelse eller lingvistisk utveckling. Som Gustafsson (2007:20) påpekar, bör begreppet användas försiktigt med viss distans. I fortsättningen använder jag benämningen vikingatid om tidsperioden 790–1100 och kallar de som bodde i Skandinavien under den tiden för vikingar.

2.2 Vikingarnas liv och samhälle

De källor vi bygger vår kunskap på om vikingatiden i Norden är fragmentariska och svårtolkade (Gustafsson 2007:29). Källorna består av samtida runinskrifter och medeltida texter som sagor och dikter. De medeltida texterna kan ha bevarat vikingatida uttryck och språkbruk, men även om dikterna hade tillkommit under vikingatiden skrevs de först ner på medeltiden, mer än 100 år senare. (Palm 2010:313–314)

Vikingarna bodde i Skandinavien i området som nuförtiden är Sverige, Norge och Danmark. Vikingarnas område sträckte sig från den jylländska halvön till Nordkap. De första invånarna i Skandinavien var nomader som flyttade med renhjordar och årstider. Vikingarna är troligen ättlingar till dessa första skandinaver. (Haywood 1995:16–18)

Genom tiderna har den skandinaviska historien formats av naturen. Möjligheten att bruka jorden har varit begränsad. (Haywood 1995:22) Vikingatåg har motiverats med brist på land i Skandinavien.

Oftast ärvde den äldsta sonen gården, och yngre söner hade möjligheten att fara i viking och därigenom skaffa sig tillräckligt pengar för sin egen gård. Vikingarna gjorde resor och färder med ändamål antingen att plundra eller driva handel. De gjorde inte slumpmässiga resor utan satte kursen mot områden med litet motstånd. När ett område blev besvärligare att utnyttja satte vikingarna kursen åt ett annat håll. När vikingarna attackerade frankernas rike och de började göra motstånd, skiftade vikingarna sina anfall mot England. Däremot började folk i England bygga försvarsanläggningar och då styrde vikingarna tillbaka mot frankernas land. (Palm 2010:41–42)

Vikingasamhället bestod av de fria och de ofria. Behandlingen av ofria trälar berodde på trälens kunskap och förmåga. Många trälar befriades till tack av god betjäning. De fria hade rätt att bära vapen och tala i tinget, och de flesta av dem brukade jord. Samhället var inte jämlikt men det var hierarkiskt. Det fria folket utgjordes av folk från jordbrukare utan egen jord till aristokrater. Samhället var inte heller stabilt, och därför hade många möjligheten att höja på levnadsstandarden. Aristokraterna ägde mycket makt över annat folk och makten byggde på jordägande och rikedomar. Aristokraterna erbjöd skydd mot politiskt stöd. Så småningom var aristokraterna utmanade av kungamakt. Monarkins makt var i viss mån begränsad och aristokraterna fungerade som kungens konsulter. Kungen fick dock ofta bestämma. (Haywood 1995:28–29)

Om vikingakvinnor berättas inte så rikligt som om vikingamän. Magnúsdóttir (2008:41) berättar i sin artikel att trots att kvinnorna inte hade samma rättigheter som män under vikingatiden blev några kvinnor mäktiga, en del genom sina makar och en del efter att de blev änkor. Sagorna var skrivna under 1300-talet av utbildade män som var antingen direkt eller indirekt inblandade i sociala förändringar och konflikter. I sin bok ger Haywood en ensidig bild på vikingakvinnor. Enligt Haywood (1995:44) var livet för kvinnor begränsade till hemmet. Han påpekar: "There is no reliable evidence to suggest that women ever fought as warriors alongside their menfolk" (Haywood 1995:45). Däremot påpekar Harrison och Svensson (2007:147) att under 1800- och 1900-talet var upptäckare och pionjärer alltid män eftersom "vi har alltid velat det". Det finns gott om kvinnliga vikingapionjärer i sagor och runstenar. Den viktigaste var Gudrid Torbjörnsdotter som koloniserade Nordamerika i början av 1000-talet. Från 1300-talet finns det gott om historier om Gudrid och hennes öde men efteråt började hon försvinna från texterna. (Harrison och Svensson 2007:147)

Vikingarnas färder gick västerut och österut. Detta förekommer också i runinskrifter. Oftast användes adverb för att beskriva färdernas riktning: *vestr* och *vestarla* för färder västerut samt *austr* och *austarla* för österut. Uttrycken *vestrveugar*, 'västerled', och *austrvegr*, 'österled', förekommer också.

Skillnaden mellan västerled och österled var verkligt, även om det finns flera vägar både västerut och österut. I öst var vägmöjligheterna dock mer begränsade: vikingarna åkte österut genom Finska viken eller Rigabukten och längs de ryska floderna. I väst fanns det flera möjligheter för där låg öppet hav. (Palm 2010:43)

Färderna var mer än endast vikingatåg: de var också handelsresor. När det blev brist på odlingsbar jord i Skandinavien var målet för färderna att hitta land att bebygga. Vikingarna som bosatte sig i Normandiet och Ryssland assimilerades med tiden. De blev kristnade, bytte språk under generationerna och gifte sig med andra nationaliteter. (Palm 2010:41, 70) Bygden expanderade under vikingatiden och tidig kristen tid, vilket kan vara en orsak till vikingatågen (Gustafsson 2007:32). I följande underavsnitt kommer jag att berätta om vikingatåg både västerut och österut.

2.2.1 Vikingarnas färder i västerled

Vikingarnas färder i västerled under 800- och 900-talet berättas om i den anglosaxiska krönikan samt i fornfrankiska och arabiska källor, men de berättas inte i runinskrifter (Palm 2010:44). De första färderna var inriktade mot England och de var plundringståg. Den första färden som finns upptecknad i den anglosaxiska krönikan inträdde ca 789 när tre skepp anlände till Portland från Norge. Fyra år senare anfölls ett kloster i Lindisfarne, ett av de heligaste ställena i England. (Haywood 1995:50)

Haywood (1995:51–52) delar vikingatågens tid i faser: den första fasen började med Lindisfarne år 793 och slutade ca 834, den andra fasen varade från ca 834 till 865 när den tredje fasen började. Vikingatågen falnade under åren 896–954 och började igen på 980-talet. Anfallet på Lindisfarne var ett typiskt anfall i den första fasen: några skepp anlände på kusten och trängde in till inlandet endast några kilometer. Vikingaskepp var snabbare och vikingahär vigare än frankiska och anglosaxiska trupper. I den första fasen återvände vikingarna hem för vintern medan under den andra fasen vikingarna lägrade i Västeuropa. I Skottland och Irland byggde de fast bosättning. Den tredje fasen började när en stor vikingaflootta attackerade Östangeln år 865. Vikingarna erövrade också Mercia och Northumbria och grundade settlement där. (Haywood 1995:51–52) Kortfattat kan vikingarnas närvaro i England delas in i fyra perioder: attacker och anfall år 793–864, stadigvarande bosättning och Danelagen år 876–896, stora utbetalningar av gäld för att undgå plundring år 991–1012 och politisk erövring år 1013–1066 (Palm 2010:47).

Efter anfall vid kusterna började vikingarna åka inland vid floder. Mellan år 834–837 plundrade vikingarna Dorestad (numera Wijk bij Duurstede) fyra gånger. Dessutom plundrade de Rouen år 841 och Nantes år 843. År 845 belägrades Paris. Björn Járnsíða och hans bror Hástein åkte även vidare längs Atlantkusten mellan år 859–862. De började från Bretagne år 859 med 62 skepp och fortsatte till Gibraltar. Efter att ha övervintrat i La Camargue styrde Björn och Hástein mot Italien år 860. De plundrade staden Luna vilken de trodde för Rom. Det är möjligt att åkte Björn Járnsíða och Hástein åkte österut efter Luna men det är inte säkert. (Palm 2010:44–45, se även Haywood 1995:57–58 och Gordon 1957:xx) Såsom brittiska öarna överled också frankernas rike. Vikingarna grundade settlement och övervintrade i norra Frankrike och plundrade där under åren 850–865. Eftersom det pågick så länge fick de området år 911 mot skydd för andra plundrare. Gøngu-Hrólf, som också kallades för Rollo, blev den förste hertigen över Normandie. (Gordon 1957:xxi)

Medan vikingarna var i England och Frankrike åkte andra vikingarna till Färöarna, Island och Grönland, vilket ledde till Nordamerikas upptäckt. (Palm 2010:49) Vikingarna var inte de första människor som åkte till Färöarna, Island och Grönland. När vikingarna åkte till Färöarna och Island bodde där redan iriska munkar. De lämnade sina tillhåll när vikingarna anlände. Erik den röde, en landsförvisad person, hittade inuiternas stenbyggnader när han anlände till Grönland. (51–52)

2.2.2 Vikingarnas färder i österled

De vikingar som åkte österut bodde i området som i nuförtiden kallas för Sverige. De kallades med två namn: *rús* och *væringjar*, rus och varjag. Antagligen härstammar rus från det finska namnet på Sverige, *Ruotsi*, vilket vidare härstammar från ett skandinaviskt ord, *róðr*. Varjag härstammar förmodligen från det fornnordiska ordet *várar*, ett löfte. Dessa två ord finns eftersom vikingarna åkte österut i olika vågor. (Haywood 1995:100)

Först åkte ruserna till Elbing och Grobin ca år 650. Cirka hundra år senare bodde de i Staraja Ladoga som vikingarna kallade *Aldeigjuborg*. Staraja Ladoga användes för att skaffa pälsvaror. Efter att arabiska köpmän började åka norrut via Volga och införa silvermynt, blev vikingarna intresserade och försökte få reda på deras ursprung. Vikingarna åkte via floder, och senast på 830-talet hade de utforskat de ryska floderna Lovat, Dnepr och Volga samt började handla direkt med araberna. (Haywood 1995:100)

Under 800-talet grundade ruserna Novgorod och andra handelsstäder. Novgorod blev den centrala staden för ruser, som därifrån handlade med andra vikingar och araber (Haywood 1995:106) Enligt Nestorskrönikan härskade Rurik över dåtida Novgorod (Harrison & Svensson 2007:10). Ruriks efterträdare Oleg intog Kiev ca 882 och utvidgade området. Kievrus bildades och det sträckte sig från Finska viken närapå Svarta havet. Även om ruser bosatte sig i Novgorod, fanns det inte några skandinaviska bosättningar på landsbygden. Detta beror på att ruser var militär- och handelselit som använde slavträlarna för att tillverka pälsvaror och handla med araberna. (Haywood 1995:106–107)

Konstantinopel var inom skotthåll. Oleg ledde ruser och slavmedkämpar till Konstantinopel år 907. Det var redan det andra försöket, och därefter ingick de handelsavtal år 907 och 911. Ruserna fortsatte genom Kaukasien till Kaspiska havet och plundrade där häftigt under åren 912–913. Efter detta ingick de avtal med kazarers khan att ruser kan plundra vid Kaspiska havet och kazarers khan får sin andel av rovet. (Haywood 1995:107)

2.3 Vikingarna i *Vikings*

Efter den historiska överblicken över vikingatiden i Norden kan tv-seriens syn på vikingarna granskas. Tv-serien *Vikings* (2013–2020) är en historisk dramaserie om vikingatidens Skandinavien och Europa. Serien börjar i en fiktiv stad Kattegat som ligger i en fjord. Huvudkaraktären Ragnar Lothbrok är en vanlig bonde som drömmer om länder i väst. Serien börjar från ett slagfält i östra Östersjön år 793, och som framkom i underavsnitt 2.1.1 har vikingarna redan plundrat där för några decennier. Under den första säsongen leder Ragnar de andra vikingarna västerut och de anfäller klostret i Lindisfarne. Där häktar vikingarna människor som kan säljas som en slav. En av dessa människor är munken Athelstan, som blir en vän till Ragnar. Under seriens gång händer det mycket både i Kattegat och i andra länder. Vikingarna åker till Paris, Medelhavet och Island och koloniserar nya områden. De flesta händelserna och karaktärerna baseras på sagornas händelser och människor, men skapare av *Vikings* tar också flera friheter när det gäller källmaterialet. Ett exempel är seriens tidsperiod: det händer så mycket inom en relativt kort period trots att vikingatiden i verkligheten pågick flera sekler. Som McLeod (2019:86) påpekar är seriens kronologi väldigt elastisk även om det används historiska händelser och figurer i serien.

Oftast föreställs vikingarna som de andra som kommer och våldtar. *Vikings* utmanar denna bild av vikingarna och berättar ur vikingarnas synvinkel. *Vikings* baserar sig på verkliga sagor om vikingar men serien tog sig flera friheter när det gäller berättelsen och karaktärerna.

Serien är internationell. Skådespelarna kommer från Sverige, Danmark, Finland Storbritannien, Irland, Frankrike, Kanada och Australien. I början var serien producerad av History Channel, men sändes i Finland av HBO Nordic. På HBO Nordics webbsida beskrivs serien på följande sätt:

Vikingarnas värld kommer till liv genom Ragnar Lothbroks resa. Han var den förste viking som trädde ut från de nordiska legenderna och hamnade i historiens blad – en man på gränsen till myt. Vår berättelse tar sin början i 700-talets Skandinavien där Ragnar Lothbrok är en krigare och lantbrukare som drömmer om att hitta rikedomar genom att gå mot traditionen att utföra räder i öst. Ragnar har i hemlighet arbetat på ett projekt som kommer att för alltid förändra vikingarnas värld. Men först måste Ragnar övertyga Earl [sic!] Haraldson, den mäktige ledaren, som inte alls är beredd att dela med sig av det erkännande resan kan ge till Ragnar om den lyckas. (*Vikings* översikt, HBO Nordic)

I en intervju har skaparen av serien Michael Hirst sagt att de använde specialister i lingvistik för att få alla de språk som de använder i serien att låta som riktiga språk. Hirst gjorde valet att serien skulle vara huvudsakligen på engelska på grund av att programmet är riktat till internationella tittare. Om hela serien skulle ha varit på fornnordiska borde undertextning användas under hela serien. I serien finns det scener där det är viktigt att tittaren kan höra skillnaden mellan olika folk. Därför blev *Vikings* som en mellanform och kompromiss. (Evans 2018)

Några av karaktärerna i serien baserar sig på riktiga personer och några baserar sig på sagorna. Björn, Rollo, Floki, Ivar, Aslaug, Aethelwulf och Judith är baserade på riktiga människor medan seriens huvudkaraktär Ragnar Lothbrok och hans fru Lagertha är baserade endast på sagorna. I underavsnitt 2.1.1 berättade jag om Björn Járnsíða och Gøngu-Hrólf, dvs. Björn och Rollo. I denna avhandling använder jag namn på karaktärerna på samma sätt som de anges i serien.

Tv-seriens namn skapar en känsla av autenticitet (Heddle 2019:30). Sagorna, på vilka *Vikings* baseras, blandar fantasi och verklighet: blandningen kan kallas för *faction*. De moderna tittarna av *Vikings* kan känna det som författare av sagorna kände som spännande och intressant. (Heddle 2019:35) Hirst och andra som skapade tv-serien har använt sagorna som en utgångspunkt och plockat ut vissa bitar som

kan vara intressanta för de moderna tittarna. Sådana bitar är t.ex. karaktärer och händelser. De behöver inte vara kronologiska och skaparna av serien är inte tvungna att följa sagorna på pricken. Serien är inte en dokumentär och den försöker inte vara en sådan heller. (Heddle 2019:41–42) Även om serien utnyttjar specialisters sakkunnighet är serien skapare själva inte historiker utan underhållare. De har skapat *Vikings* som en pastisch av sagorna vilken firar historisk fantasi. (Ford Burley 2019:212)

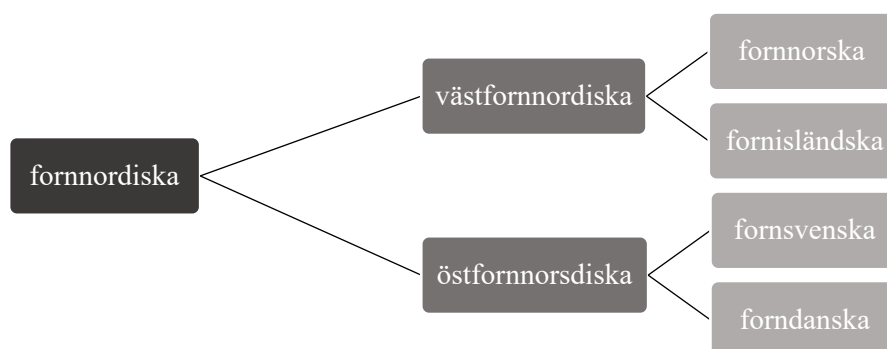
3 TEORETISK BAKGUND

3.1 Fornnordiska

Vikingarnas språk har forskats i ca 500 år. Forskare har samlat in texter från vikingatiden. Somliga forskare har fokuserat på språksystemet och grammatiken medan andra har samlat in vikingatida texter och gjort dem tillgängliga. Det finns också de som har diskuterat olika tolkningar av passager och enskilda ord. (Palm 2010:9) Fornnordiska är en gammal varietet som talades i Norden under vikingatiden. Gordon (1957:265) delar fornnordiskan i tre faser: primitiv fornnordiska 100–700, viking fornnordiska 700–1100 och litterär fornnordiska 1100–1500. Det finns olika källor till vikingarnas språk. Det finns naturligtvis de samtida runinskrifter och dikter som skapades under vikingatiden men skrevs ner under medeltiden. Moderna nordiska språk och dialekter har bevarat några drag från vikingatiden i språkens lexikon och även grammatik. (Palm 2010:313)

3.1.1 Olika benämningar på fornnordiska

Gordon använder begreppet *Old Norse*, 'fornnorska', för det språk som skandinaver talade från den tid när språket skilde sig från det språk som andra germanska människor talade. Enligt Gordon var skillnader mellan fornnordiska dialekter ringa tills ca år 1000. Gordon illustrerar fornnordiska dialekter i en form av diagram (figur 1). (Gordon 1957:265) Med begrepp *Old Norse* hänvisar Barnes till det som Gordon kallar för västfornnordiska. Enligt Barnes (2008:2) har västfornnordiskan sina rötter i Norge och norska språket.

Figur 1. Fornnordiskans utveckling enligt Gordon (1957:265).

Isländskan betraktas som nyckelspråk när det gäller studerande och forskning av fornnordiska. Både Gordon och Haugen tar upp att eftersom isländskan har den längsta skriftliga traditionen av de skandinaviska språken är isländska lämpligast för att studera fornnordisk grammatik (Gordon 1957:265, Haugen 1976:32). Enligt Gordon (1957:265) har de flesta av *Old Norse* litteratur skrivits på fornisländska jämförd med de andra nordiska språken. Därför är isländska lämpligast för att studera fornnordisk grammatik. Enligt Haugen (1976:32) är isländskan det mest klassiska språket av de skandinaviska språken därför att isländskan har hållit kvar ganska mycket av fornnordiskas drag.

I sin bok använder Iversen (1961:14) begreppet *norrøn tunge* ”det gamle mål som ble talt i Norge og det norske utbygdene i vest fra vikingetiden og ned til omkr. 1350”. Iversen (1961:14) påpekar dock att eftersom det norröna tidsrummet är så långt och området så vitt, finns det mycket variation mellan att det inte är möjligt att det talades samma språk i Jämtland och Grönland. I sin bok berättar Barödal, Jörgensen, Larsen och Martinussen (1997:36) att ”de germanska språkvarianter som åtminstone långt före vikingatiden talades i Skandinavien brukar kallas för nordiska språk.” Haugen (1976:92) använder begreppet *Common Scandinavian*, ’gemensamt nordiskt språk’, för den varietet som används från ca 550 till när det började finnas förändringar i runinskrifter. Williams (2007:232) förklarar att Haugen använder *Common Scandinavian* om den varietet som Williams själv kallar för *dønsk tunga*. Även om språket under vikingatiden var inte enhetligt men att det var ett språk med många dialekter. Han påpekar att även om han använder ett begrepp för att tala om alla nordiska språk under vikingatiden, innebär detta ”naturligtvis inte att fornnordiskan skulle sakna variation” (Williams 2007:232). Frasen *dønsk tunga*, ’dansk tunga’, visar Danmarks starka ställning under vikingatiden som fortsatte till medeltiden (Palm 2010:330).

Widmark (2001:71) använder begreppet runsvenska för det språk som talades från början av vikingatiden till ca 1225 då den latinska skriftkulturen hade börjat ersätta runinskrifter. Widmark (2001:18–20) kallar det språk som föregick fornnordiska för den nordgermanska grenen och påpekar att begreppet urnordiska används också. Den nordgermanska grenen kan delas upp i en västnordisk och en östnordisk gren. Eftersom det råder brist på skriftliga källor från den tid när germanska språk skiljdes till nordgermanska, västgermanska och östgermanska, kan man inte vara säker på när det finns så många egna särdrag att det språk som talades i Norden kan kallas nordiskt. Språkförändring sker så småningom och inte under en natt. Oftast lever olika former vid sidan av varandra.

Även om det används ett omfattande begrepp som fornnordiska för det skandinaviska språket under vikingatiden betyder det inte att det inte fanns skillnader inom Norden. Haugen (1976:53) påpekar att

varje liten by och folkgrupp hade utvecklat sin egen skandinaviska varietet som tydligt men endast litet skilde sig från grannområdenas språk. I denna avhandling använder jag begreppet fornnordiska för att den inte har så stark association till Danmark och för att begreppet innebär både västfornnordiska och östfornnordiska. Under medeltiden blev skillnaden mellan olika nordiska varianter så stora att man kan tala om olika språk (Palm 2010:329).

3.1.2 Vikingarnas språk

I detta underavsnitt berättar jag kort om den nordiska fonologihistorien. Jag tar endast upp de viktigaste sakerna, dvs. sådana saker som har påverkat språkets förändring. I sin bok presenterar Haugen (1976:90–91) de skandinaviska språken på ett kronologiskt sätt. Han använder en delning på fem tidsperioder: förhistorisk tid (–550), forntid (550–1050), medeltid (1050–1350), från medeltid till modern tid (1350–1550) och modern tid (1550–).

Från tiden före vikingatiden, dvs. under förhistoriska tiden, har endast enstaka runinskrifter bevarats. De första runinskrifterna dök upp från och med ca 200-talet. Under forntiden talades det germanska språk i norra Europa. Germanskan förgrenade till tre grenar: nordgermanska, västgermanska och östgermanska. De nordiska språken hör till den nordgermanska grenen. (Haugen 1976:107–108, 113)

Om språket under vikingatiden använder Haugen (1976:135) begreppet *Common Scandinavian*, gemensamt nordiskt språk. Under denna tidsperiod finns det redan variation mellan dialekterna och mot periodens slut var skillnaderna så betydande att det kan talas om östnordiska och västnordiska. Östnordiska omfattar språkliga innovationer som härstammade från Danmark. En av sådana innovationerna är yngre futhark, ett förnyat skriftsystem. De viktigaste fonologiska egenskaperna var fyra: 1) synkope och begränsat vokalsystem i obetonade stavelser, 2) nya vokaler i betonade stavelser, 3) vokalassimilation och 4) konsonanternas omorganisation. Skriftliga källor består av utländska texter, lånord, platsnamn och runinskrifter. Lexikon omfattade flera sammansatta och avledda ord. (Haugen 1976:135, 137, 150–151, 159)

Mot slutet av vikingatiden började fornnordiskan avskiljas till östnordiska och västnordiska (Haugen 1976:135). Under medeltiden (1050–1350) kom kyrkan till Norden. Det första ärkestiftet grundades i Lund år 1104, i Trondheim år 1152 och i Uppsala 1164. Med dessa tre ärkestift blev det klart att det finns tre kungariket i Norden. Den religiösa och den världsliga administrationen byggdes ihop med

parallella organisationer. Med kyrkan kom latinet och manuskripttraditionen till Norden. (Haugen 1976:180–181, 185) Antagligen var de första lagarna skrivna i Norge under kung Olav Kyrres styre (1066–1093), men dessa lagar har inte bevarats. De äldsta skrifter som har bevarats är norska och isländska lagar från slutet av 1100-talet. Skrifterna är tidstypiska texter, såsom lagar, predikor, sagor och listor över egendomar och skatter. Medan pergament och latinska alfabet användes av de lärda männen, använde de flesta fortfarande runor. (Haugen 1976:185–186, 191)

Den viktigaste skillnaden mellan västnordiska och östnordiska låg i obetonade vokaler. Under vikingatiden fanns det tre vokaler i obetonade stavelser: /a/, /i/ och /u/. Det här trevokalsystemet förändrades på fyra sätt: vokalharmoni, vokalbalans, sammansmältning och apokope. Vokalharmoni härstammade från östdansk dialekt i Skåne och spred till fornsvenska och fornnorska. Under medeltiden visade vokalharmonin sig med att efter en sluten vokal kom en sluten vokal (/i/ eller /u/) och efter en icke-sluten vokal kom också en icke-sluten vokal (/e/ eller /o/). I östnorska, nordsvenska och finlandssvenska förändrade vokalbalans de obetonade vokalerna med att obetonade vokaler fick en relativt större betoning när de kom efter korta stavelser än långa. I danska sammansmälte /a/, /i/ och /u/ till /ə/ vid 1300-talet och före 1350-talet hade det spritt också till Oslo. Apokope följde sammansmältning. Förändringar i konsonanter var också betydande vid 1300-talet. Forndanskan utelämnade /p/, fornisländskan höll kvar /h/ före /l/, /n/ och /r/, /hv/ förändrades till /kv/ i fornnorskan, fornfäröiskan och fornisländskan, och velara klusiler blev palataliserade för främre vokaler i alla dialekter: i fornisländskan och fornnorskan vid 1250-talet och i forndanskan och fornsvenskan vid 1300-talet. (Haugen 1976:206–208)

De nordiska språken hör till den germanska grenen. Enligt Palm (2010:319–322) är det svårt att säga när germanska började talas i Norden. Den germanska språkgruppen avskiljs från andra dåtida språk med utvecklingar, och den viktigaste utvecklingen var den germanska ljudskridningen. Då blev indoeuropeiskt /p/, /t/ och /k/ blev /f/, /p/ och /h/ respektive. Andra utvecklingar var bl.a. betoningen i början av orden, bildandet av svaga verb med ändelser samt den svaga adjektivböjningen. Dessa utvecklingar skedde inte i samma takt i alla språk inom den germanska språkgruppen. Den germanska språkgruppen delade sig i tre grenar före vikingatiden: de nordiska eller de nordgermanska språken, den västgermanska grenen och den östgermanska grenen som senare har utdött. Det skedde två stora förändringar i de nordiska språken. Under s.k. synkopeperioden omkring 400–900-talen reducerades ordens obetonade ändelsestavelser, och med omljudet skedde några vokalväxlingar där ett vokalljud påverkas av ett annat vokalljud.

Som kom fram redan i underavsnitt 3.1.1, betraktas isländskan som nyckelspråk när det gäller studerande och forskning av fornnordiska. Enligt Barnes (2008:3–4) uttalas fornnordiska texter oftast enligt modernt isländskt uttal, åtminstone i den engelskspråkiga världen. Det isländska skriftspråket har inte förändrats särdeles mycket under århundraden men när det gäller uttal så skiljer isländska sig från fornnordiska ganska mycket. I bilaga 1 finns en tabell över Gordons, Palms och Barnes beskrivning om uttal av vokaler och diftonger på fornnordiska samt Barnes och Haugens beskrivning om dess uttal på isländska.

3.2 Dieges och berättandet i film och TV

I denna avhandling analyserar jag en populär tv-serie, och därför är det viktigt att lägga den teoretiska grunden också i filmforskning. Avsnittet börjar med diskussion om berättande och anslag, sedan fortsätter med definition av *dieges* och slutar med centrala begrepp såsom en scen, en tagning och en klippning.

Innan filmberättandet och dieges kan presenteras och diskuteras, är det viktigt att presentera några centrala begrepp först. I det följande underavsnittet beskriver jag sådana centrala begrepp som scen, tagning och klippning, skillnader mellan dessa begrepp samt olika sätt att foga ihop tagningar, sekvenser och scener genom klippning. Också *mise-en-scène*, iscensättning, presenteras kort i början, för den är en viktig del av visuell framställning. I detta avsnitt talar jag om film, men alla dessa egenskaper och begrepp gäller tv-serier också.

3.2.1 Centrala begrepp inom filmforskning

Begreppet *mise-en-scène*, iscensättning, är ett lånord från franskan. Ursprungligen har begreppet syftat på allt som finns på teaterscenen. I filmforskning används begreppet för att beskriva alla de element som finns framför kameran, vilket innebär t.ex. omgivningen, rekvisita och ljuset samt kostymer och maskering, skådespelare och deras miner och gester. *Mise-en-scène* innebär även kameraåkningar och -vinklar; dvs. allt som finns på bilden. (Sikov 2010:5–6) *Mise-en-scène* är den delen av film som tittaren kommer att minnas efteråt, och därför är den en av filmens viktigaste egenskaper (Bordwell & Thompson 2001:176).

Tagning är den minsta meningsfulla enheten i filmen, en oavbruten filminspelning. *En scen* är längre enhet än en tagning och oftast består den av flera tagningar. (Sikov 2010:7–8) En skillnad mellan *en scen* och *en sekvens* kan vara viktigt för indelning av en film för analys. En scen är en helhet som utgörs av enhetlig tid, plats och aktion. Däremot uppehåller en sekvens en eller flera av dessa enheter medan det finns också diskontinuitet. (Sikov 2010:94–95) En sekvens kan innebära flera tagningar och den innebär en fullständig aktion. Däremot en scen är en enhet som händer i en viss tid och rum. (Bordwell & Thompson 2001:505) Scen som en enstaka enhet finns i förhållande till andra scener, och tillsammans kan de bilda större enheter. Dessa större enheter är mer eller mindre sammanhängande och förenas till hela berättandet. (Bacon 2000:120)

En klippning är det enklaste sättet att övergå från en scen eller en tagning till en annan. Klippningen sker när två bildband klipps och fogas ihop. Tidigare handlade klippning och sammanfogning om fysisk film men nuförtiden kan klippningen vara elektronisk. Klippning är en del av processen som heter *redigering*, och det finns också andra övergångssätt. (Sikov 2010:55–57)

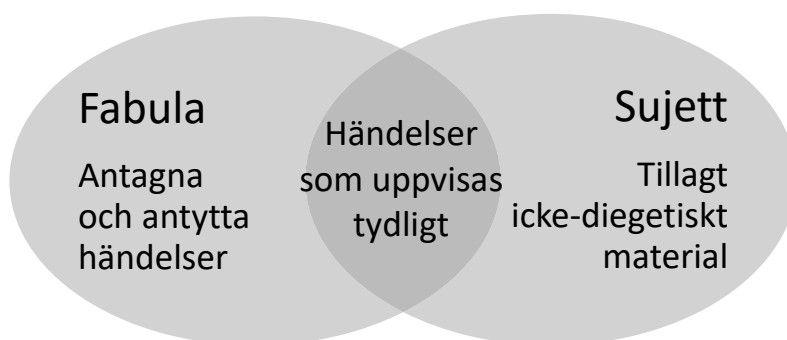
Med *kontinuitetsklippning* försöker filmskaparna foga tagningar, scener och sekvenser ihop på ett osynligt sätt för att skapa en enhetlig och oavbruten enhet – att hålla kontinuitet i berättelsen. Kontinuitetsklippning håller antalet avbrott i minimum för att filmens handling löper smidigt framåt även om filmen består av även tusentals flera tagningar. Det är möjligt med hjälp av olika tekniker, och de tre viktigaste teknikerna är 1) kontinuitet med en aktion, 2) kontinuitet med en blick och 3) grafisk kontinuitet. (Sikov 2010:63) En vanlig teknik är att följa det s.k. *180°-systemet* där det finns en inbillad 180 graders diagonal i scenen, och kameran får inte passera gränsen med klippning. Kameran kan däremot panorera över den inbillade gränsen. Systemet bevarar tittarens känsla av rumslig koherens. Ett effektivt editeringssätt är att använda *bild-motbild-mönstret* vilket skapar den 180° diagonalen i tittarens sinne. Bild-motbild-mönstret kan användas t.ex. i intervjuer: då visas först person A i bilden och efter klippningen visas person B på det sätt att kameran stannar på en sida av diagonalen. I bilden kan finnas bara en person eller båda två: då filmas den ena personens ansikte över den andras axel. (Sikov 2010:67–69)

3.2.2 Dieges

Dieges är den fiktiva värld som en film eller tv-serie skapar. Begreppet används i filmvetenskap för att beskriva filmens element i förhållande till filmens fiktiva värld. Ett element kan vara *diegetiskt*

eller *icke-diegetiskt* beroende på om den hör till den värld som filmen skapar. Begreppet *dieges* är lätt att förstå med hjälp av musik: om musiken härstammar från filmens fiktiva värld (t.ex. ett band spelar musik) är det ett diegetiskt element, men om det inte finns en källa till musiken (t.ex. bakgrundsmusik) är det ett icke-diegetiskt element. (Bacon 2000:26–27) I en film är *dieges* berättandets värld, och den innebär alla element som finns i berättandet oberoende av kan tittaren iaktta dessa element eller inte (Sikov 2010:91). Enligt Altman (2008:14) är *dieges* en separat nivå utanför det textuella medlet. Enligt Bordwell och Thompson (2004:502) syftar *dieges* i filmforskning till den värld som filmens berättelse skapar. *Dieges* innefattar också händelser som kan antas ha hänt utanför skärmen, dvs. händelser som inte har visats till tittaren.

Bordwell och Thompson (2004:70–71) delar *dieges* i två delar: *fabula* (en. *story*) och *sujett* (en. *plot*). Fabulan inbegriper alla narrativa händelser, både de som explicit visas till tittaren och de som tittaren kan sluta sig att har hänt. Däremot inbegriper *sujetten* alla sådana element som tittaren själv kan uppleva: detta omfattar också sådana element som inte hör till berättelsens värld, dvs. icke-diegetiska element. Båda delar av *diegesis* täcker sådana element som den andra inte täcker: fabulan täcker sådana händelser som tittaren inte ser men kan anta medan *sujetten* täcker sådana icke-diegetiska element som kan påverka tittarens tolkning av filmen. Denna tudelade indelning i *sujett* och *fabula* har sina rötter i den ryska formalismen (Bacon 2000:26). Chion och Gorbman (2017:3) syftar på filmverklighet och diegetisk verklighet i sin verk. Den diegetiska verkligheten innebär filmens *fabula*, t.ex. händelser och karaktärers aktion, medan filmverkligheten syftar på allt som händer i bilden, t.ex. bildvinklar och tagningar. (Chion & Gorbman 2017:3) I figur 2 förklaras skillnaden mellan *sujetten* och *fabulan*.

Figur 2. Skillnader mellan *fabula* och *sujett* enligt Bordwell och Thompson (2004:70–71).

Med hjälp av ljud och musik kan vi lätt förstå skillnaden mellan ett diegetiskt element och ett icke-diegetiskt element. Enligt Bordwell och Thompson (2004:366–367) är ett element diegetiskt när den har en rumslig dimension. Ljudet har en rumslig dimension när den härstammar från en källa. Ett diegetiskt ljud har en källa i berättandets värld medan källan av ett icke-diegetiskt ljud finns utifrån berättandets värld. Specialeffekter som ljudeffekter är oftast icke-diegetiska. Det diegetiska ljudet är dock inte begränsat till en ljudkälla som finns tydligt på bilden utan kan höras också utanför bilden. Den viktigaste skillnaden mellan det diegetiska ljudet och det icke-diegetiska ljudet är ju om ljudet härstammar i berättandets värld eller inte. Bordwell och Thompson (2004:367) ger några exempel: publiken lyssnar på fiol som inte syns på bilden, eller två karaktärer som talar med varandra men bara den som lyssnar den andra syns i bilden. I båda fallen finns ljudets källa i fabulan där händelserna är inte begränsade av bilden.

Element är inte begränsade till den diegetiska eller den icke-diegetiska nivån utan kan byta nivåer. Bacon (2000:236–237) använder musiken som ett exempel på detta nivåbyte. Musiken kan börja som ett diegetiskt element men ändra till ett icke-diegetiskt element när en klippning sker och en scen byts till en annan scen. Elementet kan således förändra åt annat håll, dvs. från icke-diegetiskt till diegetiskt. Detta samspel mellan olika rumsliga dimensioner kan användas också i själva berättelsen som Bordwell och Thompson (2004:368) förklarar. Enligt dem kan ljudet vara diegetiskt men finnas i en karaktärs sinne, och då är ljudet ett inre diegetiskt element: ljudet finns på den diegetiska nivån men den inte har någon tydlig källa. Ett exempel på detta är karaktärens egna tankar som även tittaren kan höra. Motsatsen till ett inre diegetiskt element är ett yttre diegetiskt element vars källa finns tydligt i bilden.

Fabula, och den diegetiska nivån, uppstår i tittarens sinne. Filmen antyder endast delar av den fiktiva världen och händelseförloppet, och resten konstruerar tittaren i sitt sinne. Genom sitt liv har tittaren lärt sig olika konventioner gällande filmer och berättelser i allmänhet, och med hjälp av dessa inlärd konventioner skapar tittaren den fiktiva världen med dess karaktärer och händelser, dvs. en dieges. (Bacon 2000:47) Tittaren skapar den diegetiska världen med hjälp av större element i stället för detaljer. Tittaren kan glömma bort viktiga detaljer om de finns i bilden endast en gång, och därför borde viktiga detaljer upprepas och signaleras ofta. Skaparna av filmer kan utnyttja tittarens tendens att komma ihåg endast större element. (Bordwell 2008:143–144) Den diegetiska illusionen som tittaren skapar i sitt sinne kan också brytas när skapare av filmer medvetet bryter tittarens inlärd konventioner. Den diegetiska illusionen bryts delvis t.ex. när en karaktär tittar rakt in i kameran. (Bacon 2000:38)

De allmänna diegetiska element i film som har med språk och tal att göra är en osynlig berättarröst (en. *voice over*) och undertextning. Icke-diegetisk text som finns i bilden är oftast undertextning, men det kan också vara en plansch som innebär information gällande t.ex. tid eller rum (Chion & Gorbman 2017:33).

Vad är berättande i film, om dieges är berättandets värld och byggs av berättandet? Berättandet innebär inte endast material utan det är en specifik metod för att organisera materialet (Altman 2008:7). Berättandet behöver både figurer och aktivitet: utan figurer som utgör aktivitet finns inte aktivitet, och utan aktivitet finns det endast en uppsättning utan berättelse. Aktiva figurer utgör berättandet. (Altman 2008:11–15) Berättandet är ett händelseförlopp som sker i en viss plats på en viss tid. Kausalitet, tid och rum är väsentliga delar av berättandet. (Bordwell & Thompson 2004:69)

Om det finns en berättare i filmen kan den vara en del av filmens diegetiska värld men det är inte ett måste, dvs. berättaren kan vara både diegetisk och icke-diegetisk. En diegetisk berättare kan vara med i filmens händelser eller stå utanför händelseförloppet. (Bacon 2000:223–224) Enligt Altman (2008:16–17) berättar berättaren på den diegetiska nivån där berättelsen finns. Berättandet skapar sin egen dieges och berättaren fungerar som ett filter mellan tittaren och diegesen.

Fortfarande i den västerländska romanlitteraturen används en modell för berättandet som har sitt ursprung i Aristoteles *Om diktkonsten*. Berättelserna bör vara följdriktiga: berättelsens början, mellersta del och slut skulle vara tydliga och hänga ihop på ett konsekvent sätt. (Altman 2008:3) Om berättandet följer flera olika karaktär eller grupper handlar det om ”multiple-focus narrative”, ett berättande med flera perspektiv (Altman 2008:241).

3.3 Kodväxling

Under sina färder mötte vikingarna andra folk och kulturer, och därför också andra språk. De träffade *skriðfinnar*, ’samer’, *skrælingar*, ’inuitter, indianer’, *englar*, *írar*, *frísir*, *frakkar*, *spánverjar*, *rómverjar*, *greker*, *serkir*, ’araber’, och *blá menn*, ’blåmän, afrikaner’. Mötena med andra folk var både korta och långa. Vikingarnas språkmöten kan delas in i fyra olika kategorier: strandhugg, handelsresor, vistelser på några månader och bosättning för några generationer. (Palm 2010:62)

Kodväxling är ett fenomen som förekommer i flerspråkiga omgivningar. Oftast sker kodväxling när en person använder två eller flera språk i ett samtal (Thomason 2001:132). Norrby och Håkansson (2010:345) definierar kodväxling som ”ett tillfälligt byte av språk under ett pågående samtal”. Växling mellan språk kan vara kortare (enstaka fraser) eller längre (flera meningar). Vanligen sker kodväxling mellan flerspråkiga personer, men också i andra situationer. Myers-Scotton (1993:2) påpekar att kodväxling representerar ur psykolingvistikens synvinkel flexibilitet i produktion av språk, medan Jonsson (2005:91) definierar det som ett lingvistiskt redskap som används i stabila tvåspråkiga kollektiv och i process av språkbyte. Språkbyte sker i gruppnivå vanligen under flera generationer. I språkbyte är det frågan om ett byte från ett språk, vilket oftast är minoritetsspråk, till ett annat språk, majoritetsspråk. Det är ett vanligt fenomen bland invandrare. (Norrby & Håkansson 2010:354) Enligt Thomason (2001:131) har begränsningar på kodväxling och andra lingvistiska fenomen föreslagits men det finns inte någon konsensus bland forskare. Myers-Scotton (1993:3) beskriver kodväxling genom matrisspråksmodell: det huvudsakliga språket i kodväxling kallas för matrisspråk och det språk som spelar en mindre roll kallas för inbäddat språk. Myers-Scottons matrisspråksmodell beskriver kodväxling snarare ur psykolingvistikens synvinkel än ur sociolingvistikens synvinkel (Norrby & Håkansson 2010:236).

Kodväxling kan ske på olika nivåer. I ett samtal kan individerna använda endast ett ord på ett annat språk eller hela yttranden. Det är värt att göra skillnad mellan kodväxling och lånord. I kodväxling är det frågan om att kodväxlaren verkligen kan de språk som hen kodväxlar med, men man kan också använda ett främmande ord eller uttryck utan att kunna tala det främmande språket. Norrby och Håkansson (2010:226) presenterar tre kriterier för gränsen mellan kodväxling och lånord. Lånord kan vara ett ord som är allmänt förekommande, fonologiskt och morfologiskt integrerade ord eller att enspråkiga personer använder det. Emellertid påpekar de att det inte finns någon konsensus om var gränsen mellan lånord och kodväxling går. Gränsen påverkas av kulturella skillnader men också tidsperspektiv. Ett ord som började som kodväxling kan genom tiderna bli etablerat i språket och då ses det inte som kodväxling utan som lånord. (Norrby & Håkansson 2010:226) I själva verket innehåller varje språk mer eller mindre etablerade lånord i sitt lexikon. Därför kan det vara svårt att dra gränsen mellan kodväxling och lånord. Ju mer kulturell kontakt det finns mellan personer desto mer är konstruktioner med lånord lik med kodväxling. Den största skillnaden mellan lånord och kodväxling är att oftast talare av språk med låg prestige (minoritetsspråk) lånar ord från språk med högre prestige (majoritetsspråk) men kodväxling oftast sker från minoritetsspråk till majoritetsspråk. (Myers-Scotton 1993:165–166) McClure (2001:160) ger ett annat sätt att göra skillnad mellan

kodväxling och lånord: med lånord sker både fonologisk och morfologisk integration till det språk som lånar ordet.

Kodväxling kan vara antingen *meningsintern* eller *meningsextern*. I meningsintern kodväxling växlar talaren fram och tillbaka ord och fraser mellan två eller flera språk. Meningsintern kodväxling kan handla om enstaka ord eller korta fraser. Också situationer där språket byts mitt i en mening är meningsintern kodväxling. Däremot sker meningsextern kodväxling utanför meningen. Oftast är det frågan om att en mening (eller flera meningar) sägs på ett språk och en annan på ett annat språk. (Myers-Scotton 1993:3–4; Norrby & Håkansson 2010:227–228) Meningsintern kodväxling kan delas i tre typer: den växlade delen innefattar material från både matrisspråket och inbäddade språket, delen är endast på matrisspråket eller endast på det inbäddade språket (Myers-Scotton 1993:4). Meningsextern kodväxling innebär dock fall där ett ord eller en fras som stoppas in växlas till ett annat språk. I sin bok ger Norrby och Håkansson ett exempel på detta: *Shit va rolit de e*. I exemplet har ordet *shit* kodväxlats, men även om det handlar om ett enstaka ord, hör ordet inte till meningen. Denna typ av kodväxling är vanligt i ungdomsspråk. (Norrby & Håkansson 2010:227–228) Kodväxling är en viktig metod för att visa gruppstillhörighet, utesluta personer från gruppen samt uttrycka flerspråkig identitet (Norrby & Håkansson 2007:36–37).

Det finns olika sätt att kodväxla. Kodväxlingens funktion kan kategoriseras som *situationell* eller *metaforisk*. Den situationella kodväxlingen är förknippad med situationen och dess förändringar. Situationen kan förändras med att en ny person kommer med eller att någon lämnar samtalet. Samtalsämnets byte är också situationell kodväxling. Den metaforiska kodväxlingen har inte med situationen eller talare att göra utan att talaren kodväxlar för att visa eller signalera någonting. Oftast vill talaren signalera inställning, vara ironisk eller rolig, citera någon eller betona någonting. Interjektioner som förmedlar känslor hör också till metaforisk kodväxling. (Norrby & Håkansson 2010:228)

3.3.1 Kodalternation och diglossi

I tv-serien *Vikings* används olika språk i olika situationer. Det liknar diglossisituation på det sätt att olika språk används i olika situationer. Det moderna engelska språket används som huvudspråk genom hela serien och framför allt i enspråkiga situationer. De andra språken används i flerspråkiga situationer, dvs. i situationer där det finns två eller flera folk.

Inom lingvistik finns det flera likadana begrepp som har definierats på lite olika sätt. Ett bra exempel är begreppet *kodalternation* vilket används för att beskriva både kodväxling och diglossi. Auer (1995:116) påpekar att på grund av att det inte finns terminologi som är allmänt godtagen inom lingvistik är det nödvändigt att definiera begrepp i början av varje artikel och studie. Han använder begreppet *code alternation*, 'kodalternation', som hyperonym till kodväxling. Auers definition av begreppet utesluter fall där olika språk används i olika situationer samt fall där det sker dialektal växling. Thomason (2001:136–137) använder samma begrepp för en situation där olika språk används i olika situationer, t.ex. när ett språk används i hemmet och ett annat språk i jobbet. Enligt Thomason sker kodalternation inte i ett samtal. Däremot använder Norrby och Håkansson (2010:248) begreppet *diglossi* för att beskriva en situation där två eller flera olika språk används i olika situationer och deras funktion skiljer från varandra tydligt. De beskriver en vanlig diglossisituation på samma sätt som Thomason beskriver kodalternation: ett språk används i hemmet och ett annat språk används i offentliga sammanhang. I fortsättningen använder jag begreppet diglossi för att beskriva en sådan situation.

När en flerspråkig person talar med en enspråkig person är det mer sannolikt att situationen blir en diglossisituation än en kodväxlingssituation. Kodväxling och diglossi liknar varandra i många aspekter. Den största skillnaden ligger vid att det används endast ett språk i en viss situation i diglossi, medan det används flera språk i en och samma situation i kodväxling. (Thomason 2001:136–137) I en diglossisituation används två eller flera varieteter i olika situationer inom en talgemenskap. I diglossi finns det ett visst mönster enligt vilken olika språk används, och språk blandas inte. Oftast är det dock frågan om språk med annorlunda prestige. En vanlig situation är när ett minoritetsspråk används i hemmet medan majoritetsspråket används i offentliga sammanhang. (Norrby & Håkansson 2010:248, 342)

Diglossi sker också när ett språk håller på att dö. I en sådan situation finns det endast några få som talar ett språk, och de talar det endast med varandra. Med andra talar de ett annat språk, majoritetsspråk. Dessa personer kodväxlar ofta endast med varandra och inte med dem som talar majoritetsspråket. (Thomason 2001:137) Palm påpekar att flera språk har dött till följd av assimilering under människans historia, och det är en realitet också idag. Genom tiderna har ett minoritetsspråk talats av "en liten minoritet som är främjad från sina rötter och som lever i en större och starkare talgemenskap". (Palm 2010:70)

3.3.2 Kodväxling i litteratur

Fokuset med forskning om kodväxling ligger ofta på den muntliga kodväxlingen ur sociolingvistikens synpunkt. Som Jonsson (2005:97) påpekar är kodväxling i skrift en outvecklad area. Kodväxling i tal och skrift fungerar på olika sätt och de har olika funktioner. McClure (2001:176–177) påpekar att kodväxlingens mönster varierar mellan olika skriftliga genrer.

McClure (2001:157) har forskat hur assyrier i Förenta staterna använder både sitt eget språk assyriska och majoritetsspråket engelska. I sin studie har McClure sitt fokus på olikheter mellan kodväxling i tal och i skrift. Enligt McClures (2001:177) material blir kodväxlingen besvärligare i skrift eftersom assyriska använder annorlunda alfabet än engelska. På nätet transkriberar assyrier sitt språk till latinska alfabet medan de använder assyriskt alfabet i tryck. Assyrier kodväxlar enstaka ord mer på nätet medan de kodväxlar hela meningar i tryck. När det handlar om tryckta annonser kan informationen finnas på båda språk. (McClure 2001:177) Kodväxlingens former och funktioner är olika i tal och skrift. Den muntliga kodväxlingen förekommer i flera former och har flera funktioner än den skriftliga kodväxlingen. (McClure 2001:188)

Jonsson (2005:22) har forskat kodväxling i Chicanoteater. I sin studie undersöker hon kodväxlingens lokala och globala funktioner. Lokala funktioner är t.ex. citat, interjektioner, upprepningar och ordlekar, medan globala funktioner kan delas in i två huvudkategorier: styrkeförhållanden och identitetsskapandet. Jonsson (2005:97) fokuserar på pjäser som är skrivna av att bli spelade. Kodväxlingen i pjäser kan variera mycket från kodväxling i litteratur. Den skriftliga kodväxlingen är en representation eller reflexion om kodväxling i det verkliga livet. Kodväxling kan användas i skrift för att förmedla känslan om talspråkighet (Jonsson 2005:98). Detta sker trots att texten har genomgått editering och representerar inte direkt genuint tal. I sin studie har Jonsson valt en pragmatisk/sociolingvistisk synpunkt eftersom hon avser kodväxling som ett pragmatiskt fenomen. (Jonsson 2005:96).

3.3.3 Dieges och kodväxling

Dieges är den fiktiva värld som en film eller tv-serie skapar. Begreppet används i filmvetenskap för att beskriva filmens element i förhållande till filmens fiktiva värld. Ett element kan vara *diegetiskt* eller *icke-diegetiskt* beroende på om den hör till den värld som filmen skapar. Begreppet dieges är lätt

att förstå med hjälp av musik: om musiken härstammar från filmens fiktiva värld (t.ex. en band spelar musik) är det ett diegetiskt element, men om det inte finns en källa för musik (t.ex. bakgrundsmusik) är det ett icke-diegetiskt element. (Bacon 2000:26–27)

Eftersom allting i en film eller en tv-serie är varken diegetiska eller icke-diegetiska kan begreppet utvidgas också till språket. I *Vikings* finns det flera diegetiska språk och ett icke-diegetiskt språk. Den fiktiva världen i *Vikings* är förlagd i vikingatiden och händelserna äger rum i den vikingatida Skandinavien samt England och Frankrike. Således är fornnordiska, fornengelska, fornfranska och latinska diegetiska språk medan nutida engelskan är icke-diegetiskt språk.

Lingvistik och filmvetenskap har hänfört till varandra också tidigare. Leo Kuleshov (1899–1970) framförde att filmmakaren är diktare och film är lik med verbalt språk. Under 1960-talet gjorde semiotiken ett genombrott i filmvetenskap. Semiotikens nutida form baserar på Ferdinand de Saussures och Charles Sanders Pierces verk. I filmvetenskap skiftade fokuset från filmens konstnärliga egenskaper till frågan om filmens betydelse. Semiotiken användes för att förklara det. (Hietala 1994:91)

4 ANALYS

I det föregående kapitlet presenterades denna avhandlings teoretiska bakgrund. Eftersom detta fenomen eller ett likadant fenomen inte har forskats tidigare är det inte möjligt att använda någon färdig modell för analysen.

I *Vikings* används det flera olika språk genom hela serien. Tydligaste av dem är förstås modern engelska som är det dominerande språket i hela serien. Det är det språk vilket tittare hör när de ser karaktärerna tala. Förutom det moderna engelska språket används också andra språk. I detta kapitel presenterar jag olika språk som används i tv-serien *Vikings* samt analysera fornnordiskans funktion närmare.

Först kommer jag att presentera de språk som används i *Vikings*. I avsnitt 4.1 diskuterar jag om dessa språk behandlas på olika sätt och om det finns skilda ändamål med olika språk. Efter det, i avsnitt 4.2, fortsätter jag att analysera varför dessa språk används i vissa scener. I slutet diskuterar jag språkens samspel mellan den diegetiska och den icke-diegetiska nivån i serien. I exemplen kommer jag att hänvisa till karaktärerna i *Vikings*.

Det fornnordiska språket i exemplen är mina egna tolkningar om replikerna för manuset var inte tillgängligt. I exemplen finns det också några uttryck som var svårtolkade, och dessa uttryck har markerats med [...]. Exempler är strukturerade så att information om ljudklippet (säsong, avsnitt, ljudklippets namn osv.) finns i början. De flesta exemplen har tre kolumner: på vänster står namnet på karaktären, i mitten är det som karaktären säger och på höger står den engelska undertextningen om den finns. Gällande undertextningen använder jag ett snedstreck i stället för radbyte och två snedstreck när repliken delas i två textblock (se exempel 6). När karaktären talar något annat språk än fornnordiska eller modern engelska, har förkortningen på språket angetts i hakparentes: t.ex. [fen] betyder fornengelska och [lat] betyder latin. Hakparentes används också för att ange när det inte finns undertextning. Ett undantag är exemplen ur den femte säsongen för den engelska undertextningen inte används efter säsong 4B i HBO Nordic. I exemplen kan det finnas också andra anmärkningar, och dessa har redogjorts under exemplet.

4.1 Språk i *Vikings*

I *Vikings* används det flera olika gamla språk. Seriens skapare har satsat på autenticitet och anställde specialister som översatte repliker och delar av manuset från modern engelska t.ex. till fornnordiska eller fornengelska. Med hjälp av dialogcoach spelade specialister också in de översatta replikerna för skådespelare. Kate Wiles, specialist på fornengelska, var ansvarig för alla fornspråk och hon hittade specialister på andra fornspråk som används i serien. Enligt henne (Wiles 2020) arbetade andra översättare på samma sätt som hon för de arbetade enligt hennes ledning. För fornnordiska hade Wiles tre olika översättare beroende på deras tillgänglighet.

Är de språk som används i *Vikings* riktiga språk? Seriens skapare har använt specialister för att översätta repliker till fornspråk och en dialogcoach för att lära skådespelare hur de ska uttala repliker. Men när det gäller enstaka repliker mellan olika karaktärer finns det mycket variation. Den största skillnaden härstammar från skådespelarnas bakgrund: förstås är det lättare för en svensk skådespelare att uttala fornnordiska repliker än det är för en australisk skådespelare.

Språk används i *Vikings* för att skapa autenticitet i seriens fiktiva värld. Med hjälp av språk kan tittarna identifiera olika folk utan att ha djupa kunskaper i lingvistik. I sin artikel påpekar Ford Burley (2019:214–215) att olika språk, särskilt fornnordiska, fornengelska och frankernas språk, används för att framhäva olikheter mellan grupper. Språken skapar tre distinkta och homogena grupper: vikingarna, anglosaxarna och frankerna. Samtidigt förenhetligar de dem och förtonar skillnader inom de tre grupperna: alla skandinaver blir vikingar som talar på samma sätt.

Under serien blir det tydligt att serien är riktad till de engelsktalande tittarna. Även om det används flera språk i serien återvänder skådespelare till det moderna engelska språket så snart som möjligt (Ford Burley 2019:214). Sådana exempel finns också i det material som analyseras i denna avhandling. Oftast finns det undertextning i sådana scener där skådespelare talar annat än modern engelska. Ändå finns det scener med ”främmande” språk utan undertextning: de här är fall där karaktärerna inte har någonting beaktansvärt att säga – åtminstone för de engelsktalande tittarna. Ford Burley (2019:215) påstår att sådana lingvistiska prov blir nästan skilda från språk: de blir exotiserade tack vare deras anknytning till religion. De bär inte någon mening för de engelsktalande tittarna. Emellertid är det inte endast fornnordiska eller arabiska prov som får denna behandling: Kristendomens språk, latinet, finns alltid utan undertextning. Likaså påpekar Chadwick (2019:59) att

växling mellan språk uppmuntrar tittaren att byta perspektiv och se vissa grupper som de andra, de exotiska.

I avsnitt 3.3 presenteras några sociolingvistiska begrepp som möjligtvis kan användas om det fenomen som förekommer i *Vikings*. Dessa begrepp beskriver fenomen som förekommer i det verkliga livet och därför kan inte direkt lämpas i seriens värld. Denna avhandling fokuseras till det språk som tittaren hör och inte till det språk karaktärerna talar. Oftast hör tittaren modern engelska även om karaktären kan antas tala sitt modersmål, t.ex. fornnordiska om karaktären är viking. I vissa fall byter modern engelskan till ett annat språk, och detta byte står i fokus för avhandlingen. Därför kan sociolingvistikens begrepp som *kodväxling* eller *diglossi* inte användas för att beskriva det språkliga fenomenet i *Vikings*.

I de följande underavsnitten presenteras de språk som används i *Vikings*, modern engelska borträknad. I underavsnitten redogörs för vilket folk som talar språket, vilka andra karaktärer kan språket, var språket talas och hur serien behandlar språket.

4.1.1 Fornnordiska

Fornnordiska är det viktigaste av de gamla språk som används i serien därför att det talas av vikingarna som serien berättar om. I serien talas språket huvudsakligen av vikingarna utanför Skandinavien. Fornnordiska används i 40 avsnitt under fem säsonger.

Även om fornnordiska huvudsakligen används av vikingarna, finns det några undantag också. I början av hela serien träffar tittaren Athelstan, en kristen munk i Lindisfarne klostret. Han gömmer sig i ett kapell och när Ragnar hittar honom ber Athelstan på fornnordiska att vikingarna inte dödar honom. När serien går framåt blir Athelstan mer och mer som en viking, och han lär sig att tala flytande fornnordiska. Under den andra säsongen åker Athelstan med Ragnar och de andra vikingarna tillbaka till England och fungerar som tolk mellan vikingarna och anglosaxarna.

När andra folk än vikingar talar fornnordiska i serien, är det alltid för att karaktärerna vill visa vänskaplighet mot vikingarna. Ofta vill karaktärerna också främja sina egna intressen. Athelstan lär fornnordiska till kung Ecbert och Ecberts son Aethelwulf, och de båda använder fornnordiska i situationer där de vill betyga vikingar av sin vänlighet och främja samarbete. Slutligen vänder de båda

ryggen till vikingarna och går till anfall mot dem. I säsong 5 träffar tittaren Magnus, som utger sig för att vara Ragnars son. När han vill visa att han på riktigt är Ragnars äkta son använder han fornnordiska för att övertyga Ragnars andra söner.

I underavsnitt 3.1.2 presenterades det vikingatida språkets egenskaper, och mot denna teoretiska bakgrund kan man påstå att det fornnordiska språk som talas i *Vikings* är inte samma språk som talades i Norden under vikingatiden. I *Vikings* räcker det att det låter skandinaviskt. Poll Moussolides, dialogcoach i *Vikings*, berättar i en intervju att han valde 5–6 vokaler och 5–6 konsonanter för att representera att vikingarna kommer från ett visst område (*Vikings: Speak Like a Viking | Transformation Tuesday | History*). Såsom Moussolides påpekar vet ingen hur det lät när vikingarna talade eftersom det inte finns några inspelningar från den tiden.

Det är osannolikt att alla ord som används i *Vikings* finns i runinskrifter. Runinskrifter och medeltida texter har tydligen använts som basis på det språk som blev fornnordiska i serien, men dessutom finns det isländskans inflytande i ordval samt uttal. Enligt Barnes (2008:3–4) är det vanligt att uttala fornnordiska texter på ett modernt isländskt sätt. Det isländska uttalet används också i *Vikings*. Det kommer tydligast fram i långa vokaler: i det fornnordiska uttalet liknar långa vokaler finskans långa vokaler, alltså kvalitet varierar inte, medan i det isländska uttalet blir långa vokaler ofta diftongerade (se Bilaga 1). Ord som inte finns i ordlistor av vare sig Gordon eller Barnes men finns på Islex är vanliga, men det finns också sådana ord som inte förekommer på Islex heller. Sådana är t.ex. ord som *inte* och *förlåt* som karaktärerna uttalar på ett sätt som inte är baserat på källorna.

Skådespelare kommer från flera olika länder och därför har de inte likadana förutsättningar för att uttala replikerna såsom fornnordiska antagligen uttalades. Till exempel är Ragnars skådespelare australisk, Athelstans brittisk och Flokis svensk medan Lagerthas och Bjorns skådespelare är kanadensiska. Skådespelarens nationalitet påverkar deras uttal och muntlig framställning när de talar fornnordiska.

4.1.2 Andra språk

Som redan har kommit fram används det också andra språk förutom fornnordiska i *Vikings*. Dessa språk används oftast på ett likadant sätt som fornnordiska, och det viktigaste ändamålet är att understryka skillnader mellan olika grupper. Under den första säsongen seglar vikingarna till de

nuvarande Brittiska öarna och träffar anglosaxare. Eftersom denna kontakt mellan vikingarna och anglosaxare varar så länge, blir tittaren väl bekant med det fornengelska språket samt latinet. I säsong 3 seglar vikingarna till Paris där de kommer i kontakt med frankerna och deras språk. I detta underavsnitt presenteras endast sådana språk som förekommer i dialogen, för i bakgrunden kan man höra vad som helst, även finska.

I detta sammanhang använder jag följande benämningar på de språk som används i tv-serien *Vikings*:

- *fornengelska* – det språk som anglosaxarna i serien talar. Förekommer oftast i scener som äger rum i Northumbria, Wessex eller Mercia.
- *latin* – kristendomens språk, förekommer endast i religiösa sammanhang. Används av både anglosaxarna och frankerna.
- *frankernas språk* – det språk som frankerna i serien talar. Förekommer oftast i scener som äger rum i Paris.

Fornengelska

I serien talar anglosaxkaraktärer fornengelska. Anglosaxare bor på Brittiska öarna, i tv-seriens Northumbria, Wessex och Mercia. Få vikingar kan tala fornengelska i serien: endast Ragnar har lärt sig fornengelska, och han har lärt sina söner att tala det också. I serien blir det tydligt att Ragnar uppskattar andra kulturer och språkkunskap, och det har han lärt sina söner också. Detta framkommer när Ragnars söner ska ta hämnd på den som dödade deras far. Då åker de till England och fångar kung Aelle till vem bröderna talar fornengelska, och i denna scen hör tittaren för första gången att brödraskaran talar fornengelska. Under serien används fornengelska i 20 avsnitt.

Latin

I serien är latin kristendoms språk, och det används endast av präster och kristet folk. Latin används i scener som har någonting med kristendom att göra. Serien framställer anglosaxarna som hängivna kristna, och med hjälp av latin förstärker serien motsatsförhållandet mellan de kristna och hedningar.

Latin används enbart i religiösa kontexter. Tv-seriens skapare verkar anta att latin är ett så vanligt språk att tittaren identifierar det genast, vilket leder till att latin i serien alltid finns utan

undertextning eller tolkning. Språket används i sammanlagt 31 avsnitt under fem säsonger och aldrig finns det undertextning.

Religiösa karaktärer såsom Athelstan och andra kristna karaktärer använder latinet i böner. Ett undantag är biskopen Heahmund, som är en religiös karaktär. Han är den enda kristna som tittaren hör be på modern engelska några gånger. I sådana fall kan det antas att tv-seriens skapare vill tydligt berätta bönens innehåll till tittaren för det inte finns en orsak till att använda något annat språk än latinet i böner. Den enda orsaken att inkludera latinet i serien är att det hör så tätt ihop med kristendomen.

Frankernas språk

Frankernas språk syftar på det språk som frankerna talar i tv-serien. I serien träffar vikingarna frankerna i Normandie samt runt Paris. Frankernas språk används för första gången i avsnitt 6 av den tredje säsongen när Ragnar och Athelstan träffar vandraren Sinric. Sinric är den enda riktiga tolken i hela serien, och i fortsättningen förekommer karaktären när vikingarna behöver förstå andra språk än fornengelska. I denna avhandling används begreppet ”frankernas språk” för att syfta på det språk som frankerna i tv-serien talar. Enligt Palm (2004:63) har frankerna talat ett germanskt språk vilket de redan har lagt av när vikingarna anföll Paris år 845. Då talade frankerna ett språk som var avläggaren till latinet och som senare har utvecklats till franska.

I serien lär bara en viking sig frankernas språk (förutom Sinric som redan kan språket), och det är Ragnars bror Rollo som gifter sig med Gisla, frankernas prinsessa. Språket används i sammanlagt 15 avsnitt under de fem säsongerna.

Övriga språk

Förutom dessa förutnämnda språk – fornnordiska, fornengelska, latinet och frankernas språk – används det också andra språk i seriens dialoger. Sådana är t.ex. kinesiska (säsong 4), samiska (säsong 5) och arabiska (säsong 5). Den tydligaste skillnaden med dessa språk och de förutnämnda språken är att dessa används endast i några få avsnitt och endast av folk som själva hör till språkgruppen. Dessa övriga språk används som ”kryddor” efter att tittaren har redan blivit van vid att höra andra språk än modern engelska. Kinesiska används av en karaktär: Yidu, en kvinna som är Ragnars tjänare.

Tittaren kan höra Yidu sjunga på kinesiska i avsnitt 6 av säsong 4. Samiskan används i två avsnitt (säsong 5, avsnitt 7 och 10) där s.k. ”samevikingar” allierar sig med Lagerthas trupper.

I slutet av den senare hälften av säsong 4 seglar Björn, Floki och Halvdan med andra vikingar till Medelhavet och träffar muslimer i Pyreneiska halvön. Då hör tittaren arabiska för första gången i serien, men mest som ett bakgrundsspråk. Däremot i början av säsong 5, när Björn och Halvdan åker tillbaka till Medelhavet och anländer på Sicilien, används arabiska i dialogen.

Ytterligare genom seriens lopp kan tittaren höra även andra språk, såsom andra skandinaviska språk och finska i bakgrunden. I punkt 32:17 i avsnitt 7 av den första säsongen kan man höra någon säga på finska ”nyt se tulee, nyt se tulee”, ’nu kommer den, nu kommer den’. Meningen med dessa bakgrundsspråk är att skapa stämning av autenticitet.

4.1.3 Med eller utan undertextning?

Eftersom merparten av dialogen i *Vikings* är på modern engelska används det en engelsk undertextning i sådana scener där dialogen finns på något annat språk. Det finns ett undantag: som sagt i det föregående underavsnittet förekommer latinet alltid utan undertextning. Undertextning i serien lyfter fram vilka språk som är de viktigaste enligt seriens skapare. När man tittar på serien på HBO Nordic så kan tittaren märka tre olika typer av undertextning: den svenska (eller finska) undertextningen som tittaren kan välja själv att lägga på, den engelska undertextningen som ingår i bilden samt planscher.

Planscher liknar oftast vanlig undertextning men istället för dialogen innebär planscher annan information. Planschen anger platsen och i vissa fall också tiden i vilken scenen händer. Planscher i *Vikings* anger oftast plats, men de kan också ange tid. Eftersom *Vikings* äger rum på olika ställen samtidigt, är planscher tillsammans med avståndsbilder ett viktigt medel för att ange tittaren att den följande scenen äger rum i annat ställe än den föregående scenen.

Om undertextning finns eller inte beror på budskapets betydelse för tittaren. Endast ett betydelsefullt budskap förekommer med en undertextning, och sådant budskap som tittaren inte behöver veta förekommer däremot utan undertextning. Undertextningen i *Vikings* beror också på det rådande språkområdet samt om det finns tolkning eller inte. Om en och samma fras upprepas flera gånger

inom kort tid är det onödigt att ange undertextning varje gång. Sådana fall omfattar också interjektioner för deras betydelse framgår oftast i kontext.

I följande avsnitt analyserar jag i vilka sammanhang fornnordiska används och varför. I exemplen nedan har jag angett också undertextningen om den finns, och om inte, så står där [ingen text] istället. Ett undantag är exemplen ur den femte säsongen för det finns ingen engelsk undertextning. Seriens senare säsonger som är tillgängliga i HBO Nordic har inte denna engelska undertextning, troligen därför att HBO Nordic har skaffat säsongerna 5 och 6 separat utan att ingå rätten att använda de engelska undertextningarna i leveransavtalet.

4.2 Funktion

Det fornnordiska språket har olika funktioner beroende på situationen och karaktären som använder språket. Om en viking använder fornnordiska är det inte lika anmärkningsvärt än när en anglosaxare använder det. I detta avsnitt kommer jag att studera i hurdana situationer fornnordiska används och hurdan funktion språket har i scenen.

I analysen tar jag också upp det rådande språkområdet. Varje scen i *Vikings* har ett rådande språkområde, dvs. ett slags huvudspråk som oftast uttrycks med hjälp av modern engelska. Det rådande språkområdet framkommer på olika sätt: oftast är språkområdet bundet till det geografiska området med det finns också fall där språkområdet framkommer av scenens centrala karaktärer. Det tar lite tid att språkområdet etableras, och efter det har etablerats kan serien återkomma till språkområdet utan att explicit visa det via dialogen. Det kan finnas flera olika språk i en och samma scen. Scenen kan också börja med två gamla språk men ändras till ett gammalt språk med modern engelska.

Efter materialet hade insamlats delades ljudklippen in i olika kategorier. Kategorierna utformades enligt den funktion som fornnordiska har i scenen samt situationen och egenskaper. I tabell 3 kan man se hur kategorierna förekommer i de olika säsongerna. Ljudklippen delades in i kategorier enligt sina egenskaper, och därför kan ett ljudklipp höra till flera kategorier. Ett sådant är exempel 11 i underavsnitt 4.2.3 där det aktuella ljudklippet hör till tre olika kategorier: interjektioner, strid och samhörighet (se bilaga 2). Vissa händelser kommer fram i tabellen, t.ex. vikingarnas anfall mot Paris under säsong 3 och Flokis religiösa monologer under säsong 5.

Tabell 3. Kategorier och antalet ljudklipp enligt säsongen.

Funktion	Kategori	S1	S2	S3	S4	S5	sammanlagt
Olika kulturer möter	kulturmöte	3	3	10	5	4	25
Tolkning	tolkning	2	0	7	0	0	9
Identitet och samhörighet	identitet	2	1	3	0	2	8
	samhörighet	0	1	3	6	3	13
Vänskaplighet	vänskaplighet	0	1	3	0	2	6
Religion	religion	0	1	7	5	13	26
Interjektioner	interjektioner	2	2	8	5	4	21
	strid	1	0	13	4	4	22
Samspelet mellan den diegetiska och den icke-diegetiska nivån	från diegetiskt till icke-diegetiskt	0	0	1	1	2	4
	från icke-diegetiskt till diegetiskt	0	0	0	2	2	4
	sång	0	0	4	4	3	11
	scenövergång	0	0	3	2	4	9

I kategorisering jämfördes fornnordiska till det rådande språkområdet. Efter ljudklippen hade kategoriserats valde jag ut de tydligaste exemplen ur varje kategori. Sedan överförde jag dem till text (se avsnitt 1.3). I följande underavsnitt kommer jag att presentera kategorierna samt belysa dem med lämpliga exempel. I tabell 3 finns det elva kategorier men de har förenats till totalt åtta kategorier av vilka två presenteras i avsnitt 4.3.

4.2.1 Olika kulturer möter

Som redogjordes i avsnitt 2.2, reste vikingarna mycket runt Europa och även världen. Under seriens lopp möter vikingarna flera olika kulturer. De seglar först till England och sedan till Normandiet, Medelhavet och Island. Anglosaxare spelar en stor roll i serien, och vid sidan om Kattegat är Brittiska öarna en viktig plats vart vikingarna åker, stannar och återkommer.

I situationer där kulturmöten skildras i serien kombinerar man två eller flera olika språk därav åtminstone ett är ett fornspråk. Under diskussionen kan det språk som användas växla från ett fornspråk till engelska språket. Växlingen kan ske mitt i scenen eller diskussionen. I sådana fall används först ett fornspråk för att förmedla till tittaren att dessa två grupper skiljer sig från varandra, och efter att det har konstaterats kan karaktärerna byta till engelska språket. Efter s.k. rådande språkområdet har etablerats kan serien klippa ut från scenen och återkomma till situationen utan att tydligt visa vilka språk som karaktärerna talar.

Utöver dialog används olika språk i bakgrunden för att ange ett kulturmöte. T.ex. i scener där vikingarna plundrar i England och på Pyreneiska halvön kan tittaren höra andra språk i bakgrunden. Som sagt i underavsnitt 4.1.2 skapar dessa språk stämningen och känslan av autenticitet även om de inte nödvändigtvis används i dialogen.

Serien börjar från Kattegat då Ragnar planerar att åka västerut. I avsnitt 2 anländer vikingarna till Lindisfarne. De plundrar klostret som fanns där och tar med sig gyllene religiösa prydnader. De hittar en munk som heter Athelstan. Detta är Ragnars och Athelstans första möte och början av deras långvariga förhållande. Det första exemplet åskådliggör hur språket byts från modern engelska till fornnordiska på en replik. Vikingarna Ragnar, Leif och Eric kommer till ett rum som ser ut som ett litet kapell och de talar modern engelska med varandra. När de hittar munken Athelstan säger han 'döda mig inte' på fornnordiska: *drep mik ekki*. Ragnar svarar på modern engelska och de fortsätter tala engelska till slutet av scenen. Athelstan förklarar hur han kan vikingarnas språk och Ragnar bestämmer att inte döda honom för tillfället.

Exempel 1.

säsong 1, avsnitt 2		
scen	36:58-38:23	
exemplet börjar	37:56	
ljudklipp	01_02_E	
Athelstan	Drep mik ekki!	[ingen text]
Ragnar	You speak our language.	
Ragnar	How do you speak our language?	
Athelstan	I've travelled.	
Athelstan	We are told to travel, to take the word of god.	
Athelstan	Please,	
Athelstan	don't kill me.	

Under seriens lopp händer det flera gånger att en diskussion börjar på ett språk och fortsätter på ett annat språk. De kan vara enstaka repliker som i exempel 1 eller längre delar av samtalet. I exempel 1 använder den skrämde Athelstan fornnordiska för att inte bli dödad. Han har gömt sig bakom altaret och kramar om Bibeln när han hör de bestialiska vikingarna komma in. När tittarna hör Ragnar tala med Leif och Erik, hör de modern engelska, men Athelstan hör fornnordiska. Tidigare har han missionerat och under sina resor lärt sig litet fornnordiska. När Ragnar hör Athelstan tala sitt språk

blir han intresserad av munken och förbjuder andra att döda Athelstan. Däremot tar han honom med sig till Kattegat där de så småningom blir vänner.

Exempel 2 händer i avsnitt 7 av den första säsongen. Vikingarna har stannat i Northumbria för ett tag och tagit fast kung Aelles broder. Aelle har bjudit in vikingarna för att förhandla med Ragnar. Vikingarna har plundrat i Aelles rike Northumbria, och kungen vill att vikingarna slutar härja och åker hem. Scenen börjar med att skeppsbyggaren Floki är under bordet och beundrar snickeriet. Vikingarna dricker, äter, skojar och skrattar åt saxares vanor. Efter en stund börjar Ragnar och Aelle förhandla, och scenen tar slut efter Rollo konstaterar att han blir kristen. I denna scen krockar två helt olika kulturer. Saxare t.ex. säger bordsbön före måltiden och äter med bestick. Vikingarna är inte vana vid att vänta för måltid och de äter med händerna.

Exempel 2.

säsong 1, avsnitt 7		
scen	19:41-25:05	
exemplet börjar	19:44	
ljudklipp	01_07_B	
Floki	Borðit þetta mjök vel gjört.	This table is very well made.
Torstein	Kónur er jók.	So are the women.
en saxon	The king!	
Aelle	Ragnar Lothbrok, may I present my wife Ealswith, and my son, Ecgberht.	
Leif	Skál! ¹	Cheers!
Leif	Drekka, hm?	Drinks?
Ragnar	Hello.	
Ealswith	Go now.	
biskop	In the name of the father, and of the son, and of the holy spirit, amen.	
Aelle	Amen.	
kristen kör	[sjunger på latinet]	[ingen text]
Leif	Hvern er þau reisti ² .	What a terrible noise.
Leif	Þetta forsrkú ³ er undarligr.	These people are so strange.
Floki	Gláðr mennin!	[ingen text]
Ragnar	Laute þá.	[ingen text]
Ragnar	Hætta het lekit.	Stop it.
Ragnar	Ek reyna	Stop making me laugh,
Ragnar	at vera ærlegr ⁴ .	I'm trying to be serious.
Ragnar	Shall we talk, king?	
Aelle	Very well.	

	[Ragnar förhandlar med Aelle.]	
Aelle	There is one further condition.	
Aelle	I desire that either you or one of your companions, agrees to be baptised into our fate.	
Aelle	In that way, I can make peace with a friend and fellow Christian, not an enemy.	
Ragnar	You want one of us, to become Christian?	
Aelle	Yes.	
Ragnar	[...] verða maðr kristen.	He wants one of us to become Christian.
Rollo	Kristinn maðr verði ek.	I will be a Christian.

¹ = Ordet *skál* (NION 3 s.v. skál) betyder substantivet 'en skål', men som interjektion finns det inte i vare sig NION 3 eller i Gordons (1957) ordlista.

² = En svårtolkad mening. Enligt NION 3 (s.v. láta) kan 'ett hemskt ljud' vara *illiliga við* på fornordiska. Meningen *hvern er þau reisti* har inte en begriplig betydelse.

³ = Enligt Islex (s.v. forskrúfaður) betyder detta ord 'stollig, vrickad' på svenska.

⁴ = Enligt Islex (s.v. ærlegur).

[...] = Oförståeligt tal.

Detta är ett bra exempel på två olika kategorier: exemplet belyser främst kulturmöte men också tolkning (se slutet av exemplet). I exempel 2 är det rådande språkområdet fornengelskt och tittarna hör det fornengelska språket som det moderna engelska språket. Vikingarna hör inte till detta språkområde vilket avslöjas med att de talar fornordiska med varandra. Eftersom scenen händer i ett fornengelskt språkområde, hör tittaren modern engelska när Ragnar handlar med Aelle.

Exempel 3 skiljer sig från de två första exemplen. Denna scen händer senare i serien, i det första avsnittet av den fjärde säsongen. Ragnars kristna bror Rollo har gift sig med frankprinsessan Gisla och de borde verkställa deras äktenskap. Enligt traditionen stannar gästerna, Gislas fader, hovet samt prästen i rummet, men Gisla är motvillig och rädd för den barbariska vikingen. Rollo ser Gislas motvillighet och befäller alla åskådare att gå bort. När endast Rollo och Gisla är kvar, lägger Rollo sig och försöker sova. Språket används här för att betona Rollos och frankernas skiljaktigheter. I denna situation möts två kulturer och deras traditioner: under seriens lopp har vi sett några vikingabröllop och deras traditioner ser mer informella ut än Rollo och Gislas bröllop. I denna scen vill Rollo visa Gisla att han inte är någon barbar utan en vanlig man. Ända fram till denna scen har serien gett ett visst intryck av Rollo som en vildsint krigare som har våldtagit och försökt våldta kvinnor i seriens fabula.

I denna fas av Rolloa och Gislas förhållande är Gisla rädd för Rollo och hatar sin nya make. Rollo har alltid varit avundsjuk på sin bror Ragnar som alltid har varit mer omtyckt och aktad än Rollo. Nu ser Rollo sin chans att med frankernas hjälp bli mäktigare än sin bror. Efter han och Gisla har gift sig

och efter hans tolk har rest bort, vill Rollo lära sig frankernas språk. Två avsnitt senare har Rollo fått en lärare, och i avsnitt 4 talar han frankernas språk.

Exempel 3.

säsong 4, avsnitt 1		
scen	25:32–28:03	
exemplet börjar	25:29	
ljudklipp	04_01_B	
präst	[lat]	[ingen text]
Gisla	[fr]	Arsehole! Get off of me!
Gisla	[fr]	I want to die.
Roland	[fr]	Thank you, Your Highness.
präst	[lat]	[ingen text]
Gisla	[lat]	[ingen text]
präst	[lat]	[ingen text]
Rollo	Út.	[ingen text]
Rollo	Gangið út!	Get out!
Rollo	Út!	[ingen text]
Gisla	[lat]	[ingen text]
Rollo	Þú ert konu mín.	You are my wife.
Gisla	[fr]	Leave me alone!
Rollo	þarf ekki at hraezla.	No need to be afraid.
Gisla	[fr]	Don't touch me. Monster.
Rollo	Góða nátt,	Goodnight,
Rollo	konu mín.	wife.
Gisla	[fr]	I will cut you.
Rollo	Þú kitlar mér, sofðu.	You're tickling me. Go to sleep.
Gisla	[fr]	Go to sleep, you animal.
Gisla	[fr]	Are you asleep?
Gisla	[fr]	How dare you?

Vikingarna anfaller Paris, men Rollo som är också en viking hjälper frankerna att lägga upp en strategi. Efter striden i avsnitt 8 av säsong 4 (scen 09:05–12:03) äter Rollo tillsammans med prinsessan Gisla och kejsaren Charles och de talar modern engelska med varandra. Detta betyder att Rollo har lärt sig tala frankernas språk väl. Senare i serien, i början av säsong 5A, åker Rollo till Kattegat för att stöda sin brorson i en strid. Rollo har sina frankiska soldater med sig och med dem talar han frankernas språk.

4.2.2 Tolkning

Även om tolkningen hör fast ihop med kulturmöten sker det i serien titt och tätt och därför förtjänar den sitt eget underavsnitt. Med tolkning knyts ihop det rådande språkområdet med de andra språk närvarande i scenen. I serien finns det flera tolkningssituationer, alltså situationer där en karaktär fungerar som en tolk. Såsom i det verkliga livet används tolkning också i *Vikings* för att folk från olika kulturer förstår varandra. Dessa tillfällen är oftast starkt förknippade med kulturmöten.

I *Vikings* finns det en enda äkta tolk: karaktären Sinric som uppträder först i avsnitt 6 av säsong tre. Efter karaktärens uppkomst blir det lättare för seriens skapare att införa även andra kulturer i serien. Senare åker Sinric med Bjorn och Halvdan till Medelhavet för att karaktären också kan arabiska. Utöver Sinric finns det andra karaktärer som fungerar som tolk, och dessa karaktärer är Ragnar och Athelstan.

Tolkning i serien sker enligt det rådande språkområdet eller scenens centrala karaktärer. Scener med tolkning kan börja mellan två gamla språk och förändra till tolkning mellan ett gammalt språk och modern engelska. Tolkning kan också ske direkt mellan modern engelska och ett gammalt språk utan att det andra gamla språket hörs av tittare. I sådana fall har det rådande språkområdet oftast blivit etablerat.

Ett av de tydligaste exemplen på tolkning belyses i exempel 4. Scenen äger rum i Wessex, där kung Ecbert har lovat Lagertha och några vikingabönder att bruka jorden. Ecbert har blivit förtjust i kämpekvinnan Lagertha. I slutet av den andra säsongen visades till tittare att kung Ecbert har lärt sig litet fornnordiska, men inte tillräckligt för att hålla samtalen i gång. Lagertha kan inte andra språk än fornnordiska, och därför behöver dessa två en tolk, Athelstan.

Det finns inte något synligt rådande språkområde i detta exempel. Scenen äger rum i Wessex, och därför är språkområdet mest fornengelskt. Emellertid talar ingen av karaktärerna i denna scen modern engelska utan de talar var sitt eget språk: Lagertha talar fornnordiska, Ecbert talar fornengelska och Athelstan talar de båda språken. Med hjälp av deras gemensamma vän Athelstan kan Lagertha och Ecbert prata med varandra. Som sagt i början av detta underavsnitt är Athelstan en av de viktigaste tolkarna i hela serien. Karaktären hamnar i olika flerspråkiga situationer ganska ofta, och efter det har skett flera gånger börjar det känna behändigt.

Exempel 4.

säsong 3, avsnitt 1		
scen	34:00-35:05	
exemplet börjar	34:18	
ljudklipp	03_01_C	
Lagertha	Spyrrtu hann at hvad starir han.	Ask him what he is staring at.
Athelstan	[fen]	She says, what are you staring at?
Ecbert	[fen]	I'm staring at her.
Athelstan	Hann stara á þik.	He's staring at you.
Lagertha	Hvers vegna? ¹	What for?
Athelstan	[fen]	What for?
Ecbert	[fen]	She is unlike any woman I have ever met.
Ecbert	[fen]	There are no Saxon women like her.
Ecbert	[fen]	I am infatuated by her.
Ecbert	[fen]	A shield-maiden. A warrior. A farmer. A mother.
Ecbert	[fen]	She is incredible.
Lagertha	En, hvat sagða hann?	Well, what did he say?
Athelstan	Hann þykir þér væn kona	He likes you.

¹ = Ísländskt uttryck: *hvers vegna?* betyder 'varför' (Islex s.v. *hvers vegna*).

I exempel 4 beskrivs en scen där Lagertha och kung Ecbert talar var sitt språk medan Athelstan tolkar. Däremot i den följande scenen med dessa tre karaktärer talar endast Ecbert sitt språk och både Athelstan och Lagertha talar modern engelska. Detta åskådliggörs i exempel 5. De tre karaktärerna står på en backe och ser landet som sprider sig framför dem. Ecbert säger att alla dessa länder kommer att tillhöra Lagertha och vikingarna.

Exempel 5.

säsong 3, avsnitt 1		
scen	39:38-40:19	
exemplet börjar	39:42	
ljudklipp	03_01_D	
Ecbert	[fen]	[ingen text]
Ecbert	[fen]	[ingen text]
Athelstan	King Ecbert says that all this land is yours, from here to the horizon. There are many farms on this land for you to take possession of.	
Ecbert	[fen]	[ingen text]
Athelstan	He wants us to live in peace. That is the future for all of us now.	

Det rådande språkområdet i exempel 5 är fornnordiskt trots att scenen äger rum i Wessex. Ecbert har givit Lagertha och andra vikingar land för jordbruk och har visat sin vänlighet åt Lagertha. I denna scen talar Ecbert fornengelska och Athelstan tolkar hans budskap till Lagertha med modern engelska, men Lagertha talar inte utan hon bara beundrar det vida landet.

De två senaste exemplen har handlat om två olika grupper som försöker komma överens med varandra, men exempel 6 belyser en helt annorlunda situation. Scenen äger rum i Paris som vikingarna försöker inta, och Siegfried och Sinric blir tillfångatagna. Siegfried, en viking befälhavare, blev dömd att avrättas, och han yttrar sin yttersta vilja: att hans ljusa långa hår inte huggs med huvudet. Förstås förstår frankerna inte vad han vill säga, och vandraren Sinric tolkar Siegfrieds sista ord.

Exempel 6.

säsong 3, avsnitt 9		
scen	22:51-24:09	
exemplet börjar	23:10	
ljudklipp	03_09_B	
Siegfried	Þí [...] mér ekki með [...] sverð at deyja	I don't mind dying.
Siegfried	En mín vilja er at maðr háttar hárit mín til at eggja bítr vel.	But I want someone to / hold my hair out of the way, // so he can make a clean cut.
Odo	[fr]	What is he saying?
Sinric	[fr]	He says he won't put his head on the block / until someone pulls his hair out of the way.
Odo	[fr]	Do it!

[...] = Oförståeligt tal.

Tidigare i avsnittet, när Siegfried och Sinric blir tillfångatagna, skriker Sinric ”död mig inte” och det är därför Odo vet att han kan deras språk. Scenen i exempel 6 är en av de första scenerna där vikingarna talar med frankerna. Därför talas det inte modern engelska än. Två avsnitt tidigare har tittarna först blivit bekanta med de frankiska karaktärerna, och för en stund hör tittarna karaktärerna tala frankernas språk med varandra innan de byter till modern engelska. Det rådande språkområdet har alltså inte ännu etablerats för detta geografiska område, och scenen i exempel 6 spelar också en roll i denna etableringsprocess.

4.2.3 Identitet och samhörighet

Språk används inte endast för att ange ett möte mellan två eller flera kulturer utan det kan uttrycka språkgruppens interna konflikter också. Fornnordiska används för att bekänna grupptillhörighet och identitet, och i detta underavsnitt presenteras några exempel på sådana fall. I exemplen använder karaktärer språket för att förstärka sin identitet och visa att de hör till gruppen trots att vad de andra tycker.

Det första exemplet i denna kategori, exempel 7, tydliggör en långvarig motsättning av två de mest religiösa karaktärerna i *Vikings*: Athelstan och Floki. Det är svårt för Floki att godkänna Ragnars val att bemöta Athelstan som en fri viking i stället för en kristen slav. Floki tror att Athelstan ljuger när munken säger att han har glömt bort Guden och tror på Oden nu. Denna inställning syns i Flokis sätt att tala till Athelstan och blir synlig i exempel 7. Det retar Athelstan som svarar på fornnordiska att 'du vet att jag inte är längre präst', *pú veizt at prest em ekki lengr*.

Exempel 7.

säsong 2, avsnitt 2		
scen	01:33-04:27	
exemplet börjar	02:02	
ljudklipp	02_02_A	
Floki	Hello priest.	
Athelstan	pú veizt at prest em ekki lengr.	[ingen text]
Floki	Oo!	
Athelstan	Why do you still say such things?	

I denna scen byter Athelstan till fornnordiska för att betona sin nya identitet. Bytet varar endast en replik men det räcker för att få budskapet fram. Scenen äger rum i Kattegat där det rådande språkområdet är förstås fornnordiska. Detta har etablerats redan i början av serien, och därför hör tittaren att karaktärerna talar modern engelska. I Kattegat är Athelstan den enda icke-vikingen. Trots det talar vikingarna modern engelska med varandra samt med Athelstan. Det finns ju sådana här enstaka repliker på fornnordiska här och där i bakgrunden men inte så många i dialogerna

Exempel 8 visar en likadan situation där en icke-viking visar sin vikingaidentitet med hjälp av språk. Såsom i det föregående exemplet talar karaktärerna i detta exempel också på språkområdets huvudspråk, fornnordiska. Och såsom Athelstan vill också Magnus visa sin vikinghet. Magnus, som

tror att han är en av Ragnars söner, möter vikingen Harald för första gången i vikingarnas läger. Magnus har vuxit upp i Wessex/Mercia. Hans mor Kwenrith var förtjust i Ragnar och lät alla tänka att de hade ett förhållande och att Magnus är resultatet av denna affär. I denna scen har Magnus gått till Haralds läger och blivit fångtagen. Harald kommer och förhör honom om han är en spion.

Exempel 8.

säsong 5, avsnitt 15	
scen	21:24-22:54
exemplet börjar	21:48
ljudklipp	05_15_B
Harald	Ert þu njósnur maðr?
Magnus	Nei ¹ , ek em ekki njósnur maðr.
Harald	Hvernig talar þu tungu okkar, kristinn?
Magnus	Ek em sonr Ragnars loðbrókars.
Harald	[skrattar]
Magnus	Laun á lifðr ok lærðr ² at tala tungu hans.
Harald	Yet another son of Ragnar Lothbrok.
Magnus	Yes.

¹ = Enligt NION 3 (s.v. eigi¹, ekki²) är 'nej' på fornnordiska inte *nei* utan *eigi* eller *ekki*. *Nei* är isländskt sätt att uttrycka 'nej' (Islex s.v. nei).

² = En svårtolkad mening, betyder ungefär 'jag har levat ensam och lärt mig'.

Det rådande språkområdet i denna scen är fornnordiska för scenen äger rum i vikingarnas läger i Wessex. Harald och hans män är i strid mot Haralds bror Halvdan och andra vikingar som har ett avtal med kung Alfred av Wessex och Mercia. Harald har alltid sett Ragnar som sin rival, och Ragnars söner har varit till förtret för Harald speciellt efter deras far dog. Eftersom Ragnars söner har vållat honom problem blir Harald road av Magnus när han hör Magnus förklara sig som Ragnars son.

Identitet och samhörighet är det tydligaste i stridsrop och andra uttryck av gemenskaps känslan. I exempel 9 använder Floki en vers ur *Valans spådom (Völuspá)* som ett stridsrop och de andra vikingarna deltar i ropet. De ropar: "yxtid, / klingtid, / kluvna bliva sköldar" (Brate 1988:13). I scenen står vikingarna på en backe och tittar på staden framför dem, Paris. Avsnittet tar slut efter denna scen, och i följande avsnitt försöker vikingarna inta staden. Vikingarna har anlänt till Frankeriket, och det rådande språkområdet har inte än etablerats. Vikingarna har ännu inte haft någon kontakt med frankerna.

Exempel 9.

säsong 3, avsnitt 7		
scen	40:13–40:59	
exemplet börjar	40:23	
ljudklipp	03_07_D	
Floki	Skeggöld!	Axe time!
Floki	Skálmöld!	Sword time!
Floki	Skildir klofnir!	Shields are splintered!
Floki + vikingar	Skeggöld, skálmöld, skildir klofnir!	[ingen text]
Floki + vikingar	Skeggöld, skálmöld, skildir klofnir!	[ingen text]
Floki + vikingar	Skeggöld, skálmöld, skildir klofnir!	[ingen text]

I exempel 10 sker en likadan situation där ett fornnordiskt stridsrop används för att visa samhörighet. Det rådande språkområdet i detta fall är också fornnordiskt, och scenen äger rum i vikingaläget nära Paris. I exemplet förbereder Lagerthas och Kalfs trupper på att inta Paris igen. Erlendur har modifierat frankernas vapen (armborst) och visar det till Kalf. Lagertha förbereder sina trupper och tränar med dem, och de ropar för att förstärka känslan av grupptillhörighet.

Exempel 10.

säsong 4, avsnitt 5		
scen	00:48–03:16	
exemplet börjar	01:22	
ljudklipp	04_05_A	
Kalf	The franks will not expect, to be attacked by their own weapon	
Lagertha	Freyr vi [...] þik!	Freyr, we summon you.
Lagertha	Vi [...] þik!	We summon you.
Lagertha	Með blóði blótsins [...] er nú!	With the blood of this sacrifice, / now is the time.

[...] = Oförståeligt tal.

Såsom exempel 9 belyser används verser ur sagor som identitetsstärkande stridsrop. Stridsropet i exempel 11 har tagits ur den 156:e versen i *Den Höges sång (Hávamál)*, ”utan sår till slaget, / utan sår från slaget, / komma helbrägda från vad som helst.” (Brate 1988:39). Scenen äger rum i närheten av Paris när vikingarna börjar deras anfall mot Paris. De seglar mot Paris och vikingbefälhavaren Harald uppmuntrar andra vikingar i sitt skepp.

Exempel 11.

säsong 4, avsnitt 7	
scen	04:05–14:44
exemplet börjar	04:48
ljudklipp	04_07_A
Harald	Heilir hildar til!
vikingar	Til!
Harald	Heilir hildi frá!
vikingar	Frá!
Harald	Koma þeir heilir hvaðan!
vikingar	[ropar]

4.2.4 Vänskaplighet

Vänskaplighet står nära samhörighet men exemplen på dem är olika och därför bestämde jag att göra en skillnad mellan dessa två kategorier. I underavsnitt 4.2.3 presenterades situationer där en utomstående identifierar sig som en viking medan i detta underavsnitt presenteras situationer där en utomstående vill visa sin vänskaplighet för vikingarna utan att byta sin identitet.

Exempel 12.

säsong 2, avsnitt 9		
scen	31:25–33:20	
exemplet börjar	31:28	
ljudklipp	02_09_B	
Ecbert	Vel komnir. eruð ér ætla.	You are all welcome.
Ecbert	Vinsamlega, sitjið þið, [...].	Please sit down.
Ecbert	Sitjið til, [...].	Sit down.
Ecbert	Athelstan hefr kennt mér nókkur orðin af þín málit.	Athelstan has taught me / some words of your language.
Ecbert	Fyringefið ¹ mér ósamræmið tal.	Forgive me for not speaking properly.
Ecbert	En vér erum her, til at setja grið.	But we are here to make peace.

[...] = Oförståeligt tal.

¹ = Isländskt ord (BÍN s.v. fyrirgefa).

Under serien visar kung Ecbert vara en skicklig diplomat och han är en mästare i att visa sin vänskaplighet för fiender och på det sättet vilseleda dem. I slutet av den andra säsongen visar Ecbert sin vänskaplighet mot Ragnar och andra vikingar genom att börja fredsförhandlingen med att tala litet

fornordiska, se exempel 12. Scenen äger rum i Wessex där det rådande språkområdet är fornengelskt. För att visa sin vänskaplighet mot Ragnar och andra vikingar har Ecbert lärt sig deras språk. I denna scen använder Ecbert fornnordiska som ett medel för att uppnå sitt eget mål.

Såsom kung Ecbert är också hans son Aethelwulf bra på detta sätt att påverka nuvarande medkämpan. I exempel 13 använder Aethelwulf fornnordiska på samma sätt som sin far har använt för att visa vänskaplighet mot vikingarna. Aethelwulf har insett att han inte kan vinna striden utan vikingatruppernas styrka, och han vill absolut inte att vikingarna ändrar sig och attackerar Aethelwulf istället. Vikingarna har lovat att kämpa vid Aethelwulfs sida mot Mercia, ett kungarike vilket Ecbert vill inta.

Exempel 13.

säsong 3, avsnitt 4		
scen	03:44-05:33	
exemplet börjar	03:53	
ljudklipp	03_04_A	
Aethelwulf	Vinir.	Friends.
Aethelwulf	Vinir.	Friends.
Aethelwulf	Ekki óvinir meira, heldr vinir.	No more enemies, but friends.
Aethelwulf	[...] mér is ¹ ... er... uve ¹ ?	My mind is...
Rollo	Qðru.	Different.
Aethelwulf	Qðru.	
Aethelwulf	Vér berjum saman.	We fight together.
Aethelwulf	Vér skulum sigra.	We win.
Rollo	Em samhljóða, kompan.	I agree my friend.
Rollo	Berjum saman, vit siglum.	We fight together, we win.

[...] = Oförståeligt tal.

¹ = Ordet betyder ingenting utan anger att Aethelwulf inte kan tala fornnordiska.

I båda exemplen är det rådande språkområdet fornengelska för scenerna äger rum i Wessex och Mercia. Gemensamt för dessa situationer är att både kung Ecbert och hans son Aethelwulf främjar sina egna intressen i dessa scener: Ecbert förhandlar om freden medan Aethelwulf vill lämna oenigheter därhän.

4.2.5 Religion

Såsom i det verkliga livet spelar språket också en stor roll i serien när karaktärerna utövar sina religioner. Språk används t.ex. i ritualer, riter, böner, välsignelser och sånger. Seriens alla språk används i andliga sammanhang, men det mest andliga språket är förstås latin, vilket används i framställning av kristendom. Som sagt är latinets enda uppgift att åskådliggöra den kristna tron i serien. Detta framgår av att latin används endast av religiösa karaktärer i religiösa områden, t.ex. av präster i en kyrka eller av de troende när de ber i kyrkan.

En av de mest religiösa vikingarna är båtbyggaren Floki. Han har flera monologer på fornnordiska i vilka han vänder sig till gudarna och försöker förstå deras vilja. Flokis första monologer sker i avsnitt 8 av säsong 3 när vikingarna omringar Paris men förlorar striden. Däremot har Floki sina längsta monologer i början av den femte säsongen när han har nått Island och ser landet som hem till alla gudarna.

I början av säsong 5 bestämmer Floki sig för att segla västerut ensam. Han upptäcker Island och anser att han nu har upptäckt "gudarnas land". Han vandrar omkring i detta nya land och letar efter gudarna. När Floki drevs i land skadade han sin hand. Såret inflammerades och Floki började må illa. Han vandrade till ett vattenfall och ser febersyner om Oden. I exempel 14 är såret på bättringsvägen och Floki har blivit upplyst. Han pratar med Oden och försöker förstå varför Allfadern har lett honom i denna ö.

Exempel 14

säsong 5, avsnitt 4	
scen	30:35–32:20
exemplet börjar	30:37
ljudklipp	05_04_D
Floki	Alfaðir.
Floki	Fyringefðu ¹ mér fyr því at þora tala við þik.
Floki	Nú ætlar [...] at þá ekki hlýða.
Floki	Ek em bara skipasmiðr, "listamaðr", ekki "alvörumaðr".
Floki	[...] sþk, þú fá mér heiðrinn at koma hingat, til lands guðanna, ek veit ekki af hverju ² .
Floki	Með [...] fá [...] glað fyr því at ek kann hlæja allan dag.
Floki	Alfaðir, ek [...] at hugsa.
Floki	Ok þetta er hvat ek [...] at hugsa, at þat er mjök rangt af mik at njóta þess [...] ein saman, ein menskr máðr.

Floki	Ek em ráðinn, þetta er rangr, [...] at [...] heiðrinn þess staðar af aðra menskr menn sem vilja gjarna ok vera þér nærri.
Floki	Alfaðir.
Floki	Mér er ván at þú jár til [...] ek skyla fara aptr till heim mannanna ok bjóða þeim sem eigu [...] hugr ok rétta trú at fylgja mér hingat.
Floki	Vit ³ kunnum byggja borgina guðahræðna ⁴ , einn staðr [...] af ókunnigr mǫnnum ok af guðum þeira.
Floki	Alfaðir, bless mik ok [...] mik,
Floki	[...] meðan at [...] fara aptr till heim mannanna fyr sakt tíma.

¹ = Isländskt ord (BÍN s.v. fyrirgefa).

² = *af hverju* är isländska och betyder 'varför'

³ = *vit* är en dualform av 'vi'. I detta exempel talar Floki till *Alfaðir* och med detta pronomen hänvisar han till sig själv och Oden.

⁴ = Ordet syftar till troende människor, och ordet kommer från ett isländskt adjektiv (Islex s.v. guðhræddur).

[...] = Oförståeligt tal.

Under sin ensamma tid på Island talar Floki endast det fornnordiska språket. Han försöker vara nära gudarna och tilltalar Oden, som i exempel 14. I detta exempel undrar Floki om han ändå borde åka tillbaka till Kattegat och berätta om detta mystiska land till andra. Han har redan varit där borta i tre avsnitt, och i slutet av avsnitt 4 åker han tillbaka.

Fornnordiska används också i olika religiösa ritualer under seriens lopp. Ofta skildrar sådana scener en viktig livshändelse, såsom Ivars födelse (avsnitt 8, säsong 2) eller Aslaugs begravning (avsnitt 14, säsong 4). Serien skildrar också ritualer och ritualslakter. Den första ritualen i serien händer i avsnitt 8 av den första säsongen, och scenen äger rum i Uppsala. Då sjunger en kvinna på något språk som inte är fornnordiska. Senare i serien, när Lagertha har fått land i Wessex som gåva från kung Ecbert (avsnitt 3, säsong 3), håller vikingarna en ritual där de offerar en get till gudarna. Då talar Lagertha och tittaren hör fornnordiska. En likadan situation sker i avsnitt 18 av den fjärde säsongen när Lagertha leder ritualen på fornnordiska även om scenen äger rum i Kattegat.

4.2.6 Interjektioner

För att skapa autenticitet och att främmandegöra tittarna förekommer interjektioner ofta på annat språk än modern engelska. Oftast handlar det om stridssituationer där stridsmän ropar gudarnas namn eller andra stridsrop.

I bakgrunden kan tittarna också höra interjektioner på fornspråk. Under anfallet mot Paris i säsong tre ropar vikingarna befallningar, t.ex. ”dra” och ”skjut”, på fornnordiska. Ett rop som ofta

förekommer i serien är ropet *Óðinn*, 'Oden'. Detta sker oftast i stridsituationer då karaktärerna behöver styrka och mod. Även om kamper och strider är de tydligaste exemplen på interjektioner används de också i andra situationer. Dialogen i exempel 15 äger rum i Kattegat. Ragnars nya fru Aslaug går på gatan och kallar sin son Ubbe. Ubbe svarar på fornnordiska och springer till sin mamma, och tillsammans går de hem.

Exempel 15

säsong 2, avsnitt 2		
scen	00:48-01:32	
exemplet börjar	00:54	
ljudklipp	02_02_AA	
Aslaug	Ubbe!	
Ubbe	Móðir!	[ingen text]
Aslaug	Come here.	

Som framkom i början av detta avsnitt, kan ett och samma exempel höra till flera olika kategorier. Det följande exemplet 16 förekom i underavsnitt 4.2.3. I exemplet skapar Floki känslan av grupptillhörighet med ett rop *skeggöld, skálmöld, skildir klofnir*, ”yxtid, / klingtid, / kluvna bliva sköldar” (Brate 1988:13). I scenen blir vikingarna beredda att anfälla Paris och då behöver de styrka och hjältemod.

Exempel 16.

säsong 3, avsnitt 7		
scen	40:13-40:59	
exemplet börjar	40:23	
ljudklipp	03_07_D	
Floki	Skeggöld!	Axe time!
Floki	Skálmöld!	Sword time!
Floki	Skildir klofnir!	Shields are splintered!
Floki + vikingar	Skeggöld, skálmöld, skildir klofnir!	[ingen text]
Floki + vikingar	Skeggöld, skálmöld, skildir klofnir!	[ingen text]
Floki + vikingar	Skeggöld, skálmöld, skildir klofnir!	[ingen text]

4.3 Samspelet mellan den diegetiska och den icke-diegetiska nivån

I underavsnitt 3.2.2 presenterade jag begreppet *dieges* och berättade att det finns element som kan vara diegetiska eller icke-diegetiska i en film eller en tv-serie. I detta avsnitt presenterar jag de gamla språken i *Vikings* används som diegetiska och icke-diegetiska element.

Seriens huvudspråk, det moderna engelska språket, kan anses som ett *icke-diegetiskt element* vilket används för att "tolka" dialog till tittaren. Tittarna vet att varken vikingarna eller andra folk talade modern engelska under vikingatiden, den tidsperiod som *Vikings* baserar sig på. Därför är modern engelska inte en del av världen som serien skapar utan står utanför den. Men *Vikings* använder också gamla språk för att skapa autenticitet och för att främmandegöra tittare: de är språk som tittarna kan anta att karaktärerna talar på riktigt, och därför kan de anses som *diegetiska element*.

Serien *Vikings* leker med element som i början kan vara diegetiska men ändras till icke-diegetiska eller tvärtom. Sådana är oftast sånger för de kan användas både som bakgrundsmusik och ett element i iscensättning. I några scener, speciellt i den femte säsongen, används tal som ett element som växlar mellan den diegetiska och icke-diegetiska nivån. Flokis monolog i avsnitt 4 av den femte säsongen är ett exempel på att talet är både diegetiskt och icke-diegetiskt inom en och samma scen. Scenen börjar med en översiktsbild över Islands strand och sedan klipper kameran till en helbild av Floki som sitter på bergsluttning. För att skapa visuellt intresse används det flera tagningar som formar en sekvens. Tittaren kan höra Flokis monolog medan på bilden är översiktsbilder över Island och den vandrande Floki. Mellan sådana stämningsbilder klipper kameran tillbaka till Floki som sitter fortfarande på bergsluttningen.

Det ovanstående beskrivning om Flokis monolog är ett undantag. När ett icke-diegetiskt element förändras till ett diegetiskt element eller tvärtom, är elementet oftast en sång. Oftast använder serien sånger som icke-diegetiska element, mest som bakgrundsmusik, för att skapa stämning. Sådana band och artister som Wardruna och Danheim har med sina låtar medverkat i den musikaliska världen i *Vikings*. I de följande två underavsnitten kommer jag att analysera hur fornordiska sånger används samtidigt som både diegetiska och icke-diegetiska element.

4.3.1 Från ett diegetiskt element till ett icke-diegetiskt element

En fornnordisk sång kan börja som ett diegetiskt element och senare förändras till ett icke-diegetiskt element. Detta betyder att sången börjar med en explicit källa, oftast med att visa själva sångaren. I scenen i exempel 17 kan tittaren både se och höra sångaren sjunga när Torvi går igenom gården. Vikingarna har en fest, och sångaren sjunger en strof ur *Valans spådom*. Torvi har lämnat festen för att hitta Björn, som sitter vid stranden. När hon går igenom gården är sången ett diegetiskt element för tittaren kan tydligt se varifrån ljudet kommer från. Efter Torvi försvinner i skärmens högre kant klipper kameran till stranden där Torvi ser Björn. Tittaren kan fortfarande höra sångaren Einar Selviks röst, men nu har sången förändrats till ett icke-diegetiskt element. Denna förändring sker med klippningen: även om Torvi har gått en viss distans och kanske en stund har gått förbi, fortsätter sången utan en tydlig ljudkälla. Sången har inga ord i denna del utan den har förändrats till bakgrundsmusik.

Exempel 17.

säsong 3, avsnitt 6		
scen	34:37–36:01	
exemplet börjar	34:37	
ljudklipp	03_06_B	
sångaren	Sól tér sortna, sígr fold í mar,	[ingen text]
sångaren	hverfa af himni heiðar stjörnur;	[ingen text]
sångaren	leikr hár hiti við himin sjalfan.	[ingen text]
Torvi	Björn.	
Torvi	I'm sorry I have disturbed you.	
Björn	Don't be sorry.	
Björn	I love my wife, Torvi.	

Sången är den 57:e strofen ur *Valans spådom*, och på svenska lyder den som följer:

”Solen börjar svartna,
jord sänkes i havet,
från fästet falla
flammande stjärnor;
[---]
hettan leker högt,
mot himlen själv.”
(Brate 1988:14)

I scenen i exempel 17 förändras fornnordiska från ett diegetiskt element till ett icke-diegetiskt element. Först ser vi sångaren och andra folk, och sedan ser vi Torvi som går genom gården och förbi sångaren. En klippning och vi har hamnat bort från festen och är på stranden med Torvi och Björn som talar. Fortfarande kan tittaren höra sångaren sjunga.

Sånger på andra språk än modern engelska används för att understryka viktiga händelser och kommande överraskande vändningar. I exempel 18 händer det någonting annorlunda: avsnittet börjar inte med förtexten och signaturmelodin *If I had a heart* av den svenska artisten Fever Ray utan med en oskarp bild på Halvdan. Förtexten börjar efter 1:48 minuter. Detta avsnitt är den sista av säsong 5A, och i avsnittet kämpar bröderna Harald och Halvdan på motsatta sidor av striden. I slutet av striden dör Halvdan tragiskt av sin brors hand.

Exempel 18.

säsong 5, avsnitt 10	
scen	00:00-01:48
exemplet börjar	00:00
ljudklipp	05_10_A
Halvdan	Þat mælti mín móðir
Halvdan	at mér skyldi kaupa.
Halvdans eko	Fara á brott með víkingum.
Harald + Halvdans eko	Fley ok fagrar árar,
Haralds eko	fara á brott með víkingum,
Halvdan + Haralds eko	fara á brott með víkingum.
Harald + Halvdans eko	Stýra dýrum knerri,
Harald + Halvdans eko	standa upp í stafni.
Halvdan + Haralds eko	Stýra dýrum knerri,
Halvdan + Haralds eko	halda svá til hafnar.
Haralds och Halvdans eko	Stýra dýrum knerri,
Haralds och Halvdans eko	halda svá til hafnar.
Haralds och Halvdans eko	Hoggva mann ok annan,
Harald + Halvdans eko	hoggva mann ok annan.

I exempel 18 sjunger Halvdan en gammal isländsk sång och Harald stämmer in. Bröderna har sjungit denna sång också tidigare i serien men då har tittaren hört dem sjunga på modern engelska. När Harald och Halvdan först sjunger sången, hör tittaren dem sjunga på modern engelska. Sången är ett återkommande motiv för bröderna. Tidigare har sången varit glädjefull men nu sjunger de långsammare vilket gör sången vemodigare. Denna är också den första gången då Harald och Halvdan sjunger på fornnordiska. I exempel 18 sjunger bröderna tillsammans och tittaren hör en av rösterna

tydligare och den andra som ett eko. Sången är en gammal isländsk sång *Þat mælti mín móðir* av Egill Skalla-Grímsson, och på svenska lyder den som följer:

”Det mälte min moder,
Att mig skulle köpas
Farkost och fagra åror —
Färdas på skepp med vikingar,
Stånda uppe i stammen,
Styra gode draken,
Så i hamn få hålla,
Hugga en och annan!”
(Bååth 1883:78)

Den första gången Harald framträder i serien händer i slutet av avsnitt 4 av säsong 4 när han träffar Ragnar för första gången. Ett avsnitt senare träffar tittaren Haralds bror, Halvdan. Sedan dess hörs också deras sång flera gånger under serien, men före avsnitt 10 av säsong 5 har tittaren alltid hört dem sjunga på engelska.

I början är sången ett diegetiskt element för tittaren ser Halvdan som sjunger. Kameran klipper dock flera gånger, först från Halvdan till Harald och tillbaka, men sedan till de andra vikingarna och även till utsikten av landskapet. Varje gång kameran klipper till någon eller någonstans som tittaren kan tolka vara lite längre bort blir sången ett icke-diegetiskt element. Klippning mellan olika bilder som skenbart inte hänger ihop på något sätt kallas för montageklippning. Scenen i exempel 17 är en montagesekvens som börjar med en bild på Halvdan och tar slut med en bild på Harald, men mellan dessa två bilder har kameran klippt på flera olika ställen: landskapet, olika karaktärer, vikingarna som förbereder sig för den kommande striden och biskop Heahmund som ber på latin.

4.3.2 Från ett icke-diegetiskt element till ett diegetiskt element

De fornnordiska sångerna i serien kan också förändras från ett icke-diegetiskt element till ett diegetiskt element. Då börjar sången som en del av bakgrundsmusik, men senare får tittaren se ljudets egentliga källa. I exempel 19 sjunger den norske sångaren Einar Selvik. Han uppträder som en sångare flera gånger under serien, och det är han som sjunger också i exempel 17. Han är känd för sitt band *Wardruna* som också kan höras i bakgrunden under hela serien.

Exempel 19.

säsong 4, avsnitt 6		
scen	10:37-11:41	
exemplet börjar	10:35	
ljudklipp	04_06_B	
sångaren	Hafs létum vér hesta	[ingen text]
sångaren	hlýr stinn á brim renna,	[ingen text]
sångaren	meðan á bjartar brynjur	[ingen text]
sångaren	blóði dreif um síður;	[ingen text]
sångaren	ylgr gein, arnar, mönnum, eyddist gráðr, of svíra,	[ingen text]
sångaren	harðmeldr gátum heiðan hveðnu, blóði roðna.	[ingen text]
sångaren	Vestr fór ek of ver, en ek Viðris ber munstrandar mar, Svá 's mitt of far;	[ingen text]
sångaren	drók eik á flot við ísabrot,	[ingen text]
sångaren	hlóðk mærdar hlut míns knarrar skut.	[ingen text]
sångaren	heilir hildar til, heilir hildi frá,	[ingen text]
sångaren	koma þeir heilir hvaðan.	[ingen text]

Sången i exempel 19 förenar strofer ur tre olika sagor. Sången börjar med ett utdrag ur *Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner (Ragnars saga loðbrókar ok sona hans)*, fortsätter med en strof ur *Höfuðlausn* och sluter med tre rader ur *Den Höges sång (Hávamál)*. Nedan finns det översättningar av dessa strofer.

*Hafs létum vér hesta
hlýr stinn á brim renna,
meðan á bjartar brynjur
blóði dreif um síður;
ylgr gein, arnar, mönnum,
eyddist gráðr, of svíra,
harðmeldr gátum heiðan
hveðnu, blóði roðna.*

*(Ragnars saga loðbrókar ok sona hans, XIX.
kapítuli)*

*Vestr fór ek of ver,
en ek Viðris ber
munstrandar mar,
Svá 's mitt of far;
drók eik á flot
við ísabrot,
hlóðk mærdar hlut
hugknarrar skut.
(Höfuðlausn, 1)*

*Vågorna vi läto
bankarna bestryka,
medan på blanka brynjur
blodet ymnigt drypte;
utan mat blev ej ulven,
örat vätte nacken,
röda blevo de stålgrå
svärd av bärsärkblodet.
(Kröningssvärd 2013:39)*

*Jag drog öfver haf.
Oden gaf
Mig sångens makt:
Jag for oförsagdt;
Drog skepp i sjö
Vid isars ö.
Med sångfylld håg
Jag klot hvar våg.
(Bååth 1883:155)*

*heilir hildar til,
heilir hildi frá,
koma þeir heilir hvaðan.
(Hávamál, 156)*

*utan sár till slaget,
utan sár frá slaget,
komma helbrögda frá vad som helst.
(Brate 1988:39)*

Klippningen i en scen kan påverka diegetiska element i scenen. Exempel 19 redogör för vad sångaren sjunger och sången används som både icke-diegetiskt och diegetiskt element. Scenen börjar i mörkret och tittarna hör Einar Selviks röst medan de ser den lille Ivars ansikte. Sedan har vi en blick på Aslaug, Sigurd och Ivar som står på klippan och tittar på vikingaskepp som ser pyttesmå ur deras perspektiv. Efter det klipper kameran till sångaren på bryggan, och först nu blir sången ett diegetiskt element: tittarna ser varifrån sången kommer. Kameran klipper till skepp för en stund och återvänder till Einar och folk på bryggan. Sedan klipper den bakom Einar, och kameran glider med ett flytande kameranavvickling uppåt för att visa hela fjorden, och scenen tar slut. I scenen skapas kontinuitet med blicken (se underavsnittet 3.2.1): tittaren ser att Aslaug, Sigurd och Ivar tittar på någonting och efter klippningen ser tittaren flottan.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I denna pro gradu-avhandling studerade jag hur det fornnordiska språket används som ett diegetiskt element i tv-serien *Vikings* (2013–2020). Avhandlingen började med en historisk översikt (kapitel 2) och fortsatte med en teoretisk bakgrund (kapitel 3) till analysdelen (kapitel 4). Materialet bestod av 86 fornnordiska ljudklipp som hade samlats in från 69 avsnitt av *Vikings*. Under materialinsamlingsprocessen och kategorisering av ljudklipp blev syftet på avhandlingen tydligt. Efter det att jag satte mig närmare in i analysen förändrade kategoriseringar litet när det kom fram nya saker i materialet. Mina forskningsfrågor var följande:

- 1) Hur används fornnordiska används i tv-serien *Vikings* (2013–2020)?
- 2) Används fornnordiska på ett annorlunda sätt i serien än de andra gamla språken som fornengelska och latinet?
- 3) Hur används språket i det audiovisuella berättandet i *Vikings*?

I den historiska översikten presenterade jag kort Norden under vikingatiden och redogjorde för vikingarnas färder västerut och österut. Vikingarnas färder omfattade nästan hela dåtida Europa och även Nordamerika. De åkte från Skandinavien västerut och österut, och nådde både Vinland och Konstantinopel. Under deras resor plundrade och härjade de, men också handlade med andra folk. De brittiska öarna och frankernas rike var det mest utsatta för förtryck. Genom tiderna assimilerade vikingarna i England, i Normandie och i Ryssland. I Normandie fick de även sin egen hertig över Normandie.

Mot den historiska översikten kan man spegla händelseförloppet i tv-serien *Vikings*. Tv-serien *Vikings* har tagit intryck av sagorna men också av verkliga personer, såsom Björn Járnsíða och Gøngu-Hrólfr, dvs. Björn och Rollo. Serien skapar sin egen värld. Serien tog slut år 2020 efter att ha pågått sju år. Det som gör *Vikings* speciellt är seriens skildring av vikingarna och vikingatida Europa. Oftast visas vikingarna som det främmande och skrämmande folket som kommer och våldtar. Den här bilden av vikingarna baserar sig till engelska källor och anteckningar av andra offer av vikingarna. I *Vikings* visas vikingarna som vanligt folk, jordbrukarbefolkning och fiskare. Serien berättar också om vikingarnas samhälle och visar hur en jordbrukare kan bli upptäckare och eventuellt kung.

Det språk som talades i Skandinavien under vikingatiden kallas för fornnordiska. Andra benämningar är *urnordiska*, *Common Scandinavian*, *Old Norse*, *muinaisskandinaavi*, *norrøn tunge* och *dønsk tunga*. Det finns ingen enighet om när de nordiska språken var så olika från varandra att de kan kallas

för olika språk. Den allmänna opinionen är att språket var under vikingatiden ett språk med lokal variation. Det fornnordiska språket som används i *Vikings* är baserat på språkvetenskaplig forskning, men som Hedde (2019:33) påpekar, är tv-serien inte en dokumentär även om den använder primärkällor.

I avhandlingen presenterade jag några lingvistiska begrepp som har med flerspråkighet att göra. Kodväxling är växling mellan olika språk under ett samtal medan diglossi sker när olika språk används i helt olika situationer. Lingvister är inte eniga om definitioner på kodväxling och kodalternation, och därför måste de definieras i början av varje studie. Dessa begrepp kan användas på olika sätt och läsaren behöver veta hur de kommer att användas i texten. Trots denna oklarhet har kodväxling studerats mycket och omfattande, men det finns mer att studera om. Enligt min åsikt finns det nuförtiden ännu mer kodväxling också på vita duken och TV, och *Vikings* är ett bra exempel på detta. Jag anser att orsaken till ökade exempel på flerspråkighet i populär kultur är förändring i attityderna. Kodväxling ses inte längre som brist på språkkunskaper utan ett bevis på hur väl talaren kan sina språk.

I början försökte jag beskriva fenomenet med hjälp av sociolingvistiska begrepp såsom kodväxling. Snart märkte jag att begreppet inte riktigt beskriver fenomenet i *Vikings*. Kodväxling är ”ett tillfälligt byte av språk under ett pågående samtal” (Norrby och Håkansson 2010:345). Även om det används olika språk under ett pågående samtal i *Vikings*, är det inte frågan om kodväxling då. I seriens dieges talar karaktärerna annat språk än vad tittaren hör: vikingarna talar fornnordiska och anglosaxare fornengelska, men deras tal ”tolkas” eller ”dubbas” till tittaren på modern engelska. I sådana fall där den engelska tolkningen eller dubningen avbryts hör tittaren det verkliga språket karaktärerna talar, dvs. de gamla språken. Därtill är det moderna engelska språket ett icke-diegetiskt språk medan andra språk, t.ex. fornnordiska, fornengelska, latinet och frankernas språk, är diegetiska språk i tv-serien. Efter denna observation studerade jag möjligheten att kalla språkanvändningen i *Vikings* för ”en diegetisk kodväxling” för bytet sker mellan den diegetiska nivån och den icke-diegetiska nivån. Den fungerade inte särskilt bra därför att det finns i materialet flera exempel där fornnordiska förekommer både som ett diegetiskt element och som ett icke-diegetiskt element. Detta presenterades i avsnitt 4.3, och exemplen 17, 18 och 19 illustrerar bytet från diegetiskt element till icke-diegetiskt element eller tvärtom. Därför blev definitionen ’språk som ett diegetiskt element’ och inte ’diegetisk kodväxling’.

Fornnordiska används i *Vikings* inte för att härma språkanvändning i det verkliga livet utan som ett element för att signalera någonting till tittaren. Vad språket signalerar till tittaren beror på situationen

där språket används, det rådande språkområdet samt karaktären som använder det. För att analysera olika sätt fornnordiska används i *Vikings* jämfördes det diegetiska språket till det rådande språkområdet i scenen. Fornnordiskt tal i *Vikings* kan delas in i flera kategorier, och i denna avhandling kategoriserades dem i 12 olika kategorier: kulturmöte, tolkning, identitet, samhörighet, vänskaplighet, religion, interjektioner, strid, från diegetiskt till icke-diegetiskt, från icke-diegetiskt till diegetiskt, sång och scenövergång. Ett ljudklipp kan höra till en eller flera kategorier, och oftast var det ju så. Därför var gränsdragning mellan olika kategorier inte särskilt skarp.

Fornnordiska används i *Vikings* som ett diegetiskt element, dvs. ett element som har en diegetisk funktion. I tv-serien skapar fornnordiska samt de andra gamla språken seriens fiktiva värld – dieges. Språken används som berättandets redskap för att signalera någonting för tittaren. Med fornnordiska betyder det oftast karaktärens ”vikinghet”, dvs. om karaktären är en viking eller inte, men språket har också andra funktioner i serien. Det används för att signalera ett kulturmöte, att indicera identitet och religion, att visa vänskaplighet och samhörighet samt i sånger och som interjektioner. Fornnordiska används också på ett annorlunda sätt än andra gamla språk, som fornengelska, latinet och frankernas språk. Av dessa används latinet endast i religiösa kontexter, t.ex. i gudstjänster och böner, och latinet är också det enda språk som förekommer alltid utan undertextning. Fornengelska och frankernas språk används oftast på ett likadant sätt jämfört med fornnordiska, men inte i samma mån som fornnordiska. *Vikings* är ju en tv-serie om vikingar, och därför spelar anglosaxare och franker en mindre roll i serien.

Språk används som diegetiska element, alltså som element som skapar dieges. Tittaren kan anta att vikingarna inte talar modern engelska med varandra utan fornnordiska, och modern engelska i serien används för att överföra dialogen mellan karaktärerna till tittaren på ett begripligt sätt. Efter det rådande språkområdet har etablerats bytas språket oftast till modern engelska. Detta illustreras t.ex. i exempel 8 där dialogen mellan Harald och Magnus börjar på fornnordiska och slutar på modern engelska.

De mest spännande var exemplen 4 och 5 samt 14. I exempel 4 och 5 var det fråga om tolkning, först i exempel 4 mellan fornnordiska och fornengelska och sedan i exempel 5 mellan fornengelska och modern engelska. Det som är intressant med dessa två exempel är det rådande språkområdet jämförd med platsen där scenerna händer Även om platsen är samma i dessa exempel förändrar det rådande språkområdet från s.k. ingenmansland till fornnordiskt språkområde. Likadana situationer som exempel 4 och 5 skildrar händer bara få gånger under hela serien, och därför är de speciella. Exempel

14 är däremot imponerande på andra sätt: den är en lång scen där det endast används fornnordiska. Exempel 14 framställer en av Flokis monologer, där Floki talar till Oden och funderar om han verkligen har hittat ”gudarnas land”. Monologen är lång och helt på fornnordiska, vilket gör den speciell.

Jag kunde inte hitta andra tv-serier eller filmer där språket används på ett annorlunda sätt än i det verkliga livet. Det vore intressant att studera detta ämne vidare, för det finns faktiskt massa andra saker att fokusera på. I *Vikings* kunde man studera andra språk närmare samt ta med andra aspekter, t.ex. hur minoriteter och andra kulturer skildras i serien, om seriens religiösa skildringar är exakta eller inte, om kvinnobilden i serien eller hur serien förstärker stereotyper. Under denna avhandlingsprocess kom ut spelet *Assassin's Creed Valhalla* (2020) som också använder fornnordiska. Det skulle vara intressant att jämföra språkets användningssätt mellan spelet och tv-serien, och möjligen också mellan andra mediaprodukter där fornnordiska används.

LITTERATURFÖRTECKNING

Material

Vikings, 2013–2020. Begränsad tillgänglighet på HBO Nordic.

Övrig litteratur

Altman, Rick, 2008: *A Theory of Narrative*. New York: Columbia University Press.

Auer, Peter, 1995: The pragmatics of code-switching: a sequential approach. I: *One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-switching*, red. av Lesley Milroy & Pieter Muysken. Cambridge: Cambridge University Press. S. 115–135.

Bacon, Henry, 2000: *Audiovisuallisen kerronnan teoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Barðdal, Jóhanna, Jörgensen, Nils, Larsen, Gorm & Martinussen, Bente, 1997: *Nordiska. Våra språk förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.

BÍN = *Beygingarlýsing íslensks nútímamáls*. Reykjavík: Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. [Citerad 28.3.2021]. Tillgänglig: <bin.arnastofnun.is>.

Bordwell, David & Thompson, Kristin, 2001: *Film Art: An Introduction*. Sjunde upplagan. New York: McGraw-Hill.

Bordwell, David, 2008: *Poetics of Cinema*. New York: Routledge.

Brate, Erik, 1988: *Eddan: De nordiska guda- och hjältesångerna*. Uddevalla: Niloe.

Bååth, A. U., 1883: *Egil Skalle-Grimssons Saga*. Stockholm: Jos. Seligmann & Co. [Citerad 7.10.2020]. Tillgänglig: <<http://runeberg.org/bauegil/>>.

Chadwick, Eleanor, 2019: Fantasizing History – Anachronism, Creative License and Re-Emergence of an Early Language of Storytelling. I: *Vikings and the Vikings: Essays on Television's History Channel Series*. Red. av Paul Hardwick & Kate Lister. Jefferson: MacFarland & Company. S. 45–67.

Chion, Michel & Gorbman, Claudia, 2017: *Words on Screen*. New York: Columbia University Press. Begränsad tillgänglighet på EBSCO.

Evans, Elinor, 2018: 'Vikings' creator Michael Hirst on the real history behind the hit drama. I: *History Extra*. 6.3.2018. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <<https://www.historyextra.com/period/viking/vikings-creator-michael-hirst-on-the-real-history-behind-the-hit-drama/>>.

Ford Burley, Richard, 2019: Ambiguous Images – "Vikingness," North American White Nationalism and the Threat of Appropriation. I: *Vikings and the Vikings: Essays on Television's History Channel Series*. Red. av Paul Hardwick & Kate Lister. Jefferson: MacFarland & Company. S. 210–233.

- Gordon, E. V., 1957: *An Introduction to Old Norse*. 2:a upplagan. New York: Oxford university press.
- Gustafsson, Harald, 2007: *Nordens historia: En europeisk region under 1200 år*. 2:a upplagan. Stockholm: Studentlitteratur.
- Harrison, Dick & Svensson, Kristina, 2007: *Vikingaliv*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Haugen, Einar, 1976: *The Scandinavian Languages: An Introduction to their History*. London: Faber and Faber Limited.
- Hávamál*. Heimskringla. [Citerad 7.10.2020]. Tillgänglig: <<https://heimskringla.no/wiki/H%C3%A1vam%C3%A1l>>.
- Haywood, John, 1995: *The Penguin historical atlas of the Vikings*. London: Penguin Books.
- Heddle, Donna, 2019: Norse Noir – Sagas and Sources. I: *Vikings and the Vikings: Essays on Television's History Channel Series*. Red. av Paul Hardwick & Kate Lister. Jefferson: MacFarland & Company. S. 30–44
- Hietala, Veijo, 1994: *Tunteesta teesiin. Johdatusta klassiseen ja uuteen elokuvateoriaan*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- HISTORY “Vikings: Speak Like a Viking | Transformation Tuesday | History” 25.3.2015 <<https://www.youtube.com/watch?v=u3S8oNtuIH8>>.
- Höfuðlausn*. Heimskringla. [Citerad 7.10.2020]. Tillgänglig: <<https://heimskringla.no/wiki/H%C3%B6fu%C3%B0lausn>>.
- Iversen, Ragnvald, 1961: *Norrøn grammatikk*. 6. rev. utgave. Oslo: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).
- Jonsson, Carla, 2005: Code-switching in Chicano Theater: Power, Identity and Style in Three Plays by Cherríe Moraga. I: *Skrifter från moderna språk 17*. Umeå: Umeå universitet. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A143615&dswid=-7060>>.
- Kröningsvärd, Carl Gustav, 2013: *Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner*. Bearbetad och moderniserad av Torgny Frejvid. Göteborg: Mimer bokförlag.
- Magnúsdóttir, Auður G., 2008: Women and Sexual Politics. I: *The Viking World*, red. av Stefan Brink in collaboration with Neil Price. New York: Routledge. S. 40–48.
- McClure, Erica, 2001: Oral and Written Assyrian-English Codeswitching. I: *Code-switching Worldwide II*, red. av R. Jacobson. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. S. 157–191. Begränsad tillgänglighet på EBSCO.
- McLeod, Shane, 2019: Shieldmaiden in Anglo-Saxon England – Historical Possibility or Wishful Thinking? I: *Vikings and the Vikings: Essays on Television's History Channel Series*. Red. av Paul Hardwick & Kate Lister. Jefferson: MacFarland & Company. S. 86–101.

- Myers-Scotton, Carol, 1993: *Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching*. Oxford: Clarendon Press.
- NION 1 = Barnes, Michael, 2008: *A New Introduction to Old Norse. Part 1: Grammar*. Tredje upplagan. London: Viking Society for Northern Research. Tillgänglig: <<http://vsnrweb-publications.org.uk/>>.
- NION 3 = Barnes, Michael, 2007: *A New Introduction to Old Norse. Part 3: Glossary and Index of Names*. Fjärde upplagan. London: Viking Society for Northern Research. Tillgänglig: <<http://vsnrweb-publications.org.uk/>>.
- Norrby, Catrin & Håkansson, Gisela, 2007: *Språkinläring och språkanvändning. Svenska som andraspråk i och utanför Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Norrby, Catrin & Håkansson, Gisela, 2010: *Introduktion till sociolingvistik*. Stockholm: Norstedts.
- Palm, Rune, 2010: *Vikingarnas språk: 750–1100*. Stockholm: Norstedts Förlag.
- Ragnars saga loðbrókar ok sona hans*. Heimskringla. [Citerad 7.10.2020]. Tillgänglig: <https://heimskringla.no/wiki/Ragnars_saga_lo%C3%B0br%C3%B3kar_ok_sona_hans>.
- SAOB = *Svenska Akademiens ordbok*. 1898–. Lund: Svenska Akademien. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <svenska.se>.
- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista*. 2015. Fjortonde upplagan. Stockholm: Svenska Akademien. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <svenska.se>.
- Sikov, Ed, 2010: *Film studies: An introduction*. New York: Columbia University Press.
- SO = *Svensk ordbok*. 2009. Lund: Svenska Akademien. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <svenska.se>.
- Thomason, Sarah G., 2001: *Language Contact: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Widmark, Gun, 2001: *Det språk som blev vårt. Ursprung och utveckling i svenskan. Urtid – Runtid – Riddartid*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 76. Uppsala: Uppsala universitet.
- Wiles, Kate <k.wiles@historytoday.com>. ”Old English in the tv series ‘Vikings’” [e-post]. E-post diskussion mellan Essi Ranta och Kate Wiles, 10.2.2020–.
- Williams, Henrik, 2007: Den vikingatida nordiskan, dess enhetlighet och variation. I: *Från drasut till brakknut: studier tillägnade Gerd Eklund på 65-årsdagen den 23 oktober 2007*. Red. av Maj Reinhammar. Uppsala: Sällskapet för svensk dialektologi. 231–238. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <<http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A39762&dswid=7901>>.
- Vikings* översikt. 2019. HBO Nordic. [Citerad 12.4.2019]. Tillgänglig: <<https://se.hbonordic.com/series/vikings/99bee710-f406-4a98-a319-f929eedbdabf>>.
- Vikings: Speak Like a Viking | Transformation Tuesday | History*. Publicerat 26.3.2015. [Citerad 16.2.2020] Tillgänglig: <<https://www.youtube.com/watch?v=u3S8oNtuIH8>>.

BILAGA 1

bokstav	uttal av fornordiska enligt E. V. Gordon (1957:266)	uttal av fornordiska enligt Rune Palm (2010:429–431)	uttal av isländska enligt Einar Haugen (1976:74)	uttal av isländska enligt Michel Barnes (2008:14– 15)	uttal av fornnordiska enligt Michael Barnes (2008:8–10)
a	[a]	/a/	/a/	i) som <i>mal</i> på franska ii) som <i>now</i> på engelska iii) som <i>my</i> på engelska	som <i>father</i> på engelska men kort
á	[a:]	/a:/	[au]	som <i>now</i> på engelska	som <i>father</i> på engelska
e	[e]	/e/	/e/	i) som <i>let</i> på engelska ii) som <i>bay</i> på engelska	som <i>été</i> på franska
é	[e:]	/e:/	[je]	som <i>yes</i> på engelska	som <i>été</i> på franska men lång
ε	[ε]	--	--	--	--
æ	[æ:]	/ε/	[ai]	som <i>my</i> på engelska	som <i>pat</i> på engelska men lång
æ	--	/ε:/	--	--	--
i	[i]	/i/	/i/	i) som <i>pit</i> på engelska ii) som <i>eat</i> på engelska	som <i>eat</i> på engelska men kort
í	[i:]	/i:/	/i:/	som <i>eat</i> på engelska	som <i>eat</i> på engelska
o	[o]	/o/	/o/	i) som <i>law</i> på engelska ii) som <i>boy</i> på engelska	som <i>eau</i> på franska
ó	[o:]	/o:/	/o:/	som <i>roam</i> på ett amerikanskt sätt	som <i>eau</i> på franska men lång
u	[u]	/u/	/u/	i) en mellanform av <i>pu</i> och <i>peu</i> på franska ii) som <i>bouche</i> på franska iii) som <i>huile</i> på franska	som <i>bouche</i> på franska
ú	[u:]	/u:/	/u:/	som <i>bouche</i> på franska	som <i>u</i> men lång
y	[y]	/y/	--	som <i>pit</i> på engelska	som <i>rue</i> på franska
ý	[y:]	/y:/	--	som <i>eat</i> på engelska	som <i>rue</i> på franska men lång
ø	[ɔ]	/e/	--	i) som <i>peur</i> på franska ii) som <i>œil</i> på franska	som i engelskans <i>hot</i> på engelska
ó	[ɔ:]	/e:/	--	--	--
ø	[ø]	/ø/	--	som <i>peur</i> på franska	som <i>feu</i> på franska
ó	--	/ø:/	--	--	--
ø (+r)	[œ]	--	--	--	--
œ	[ø:]	--	--	som <i>feu</i> men lång på franska	som <i>feu</i> på franska men lång
ö	--	--	/ø/	--	--
au	[ou]	/au/	[øy]	som <i>œil</i> på franska	som <i>now</i> på engelska
ei	[ei]	--	[ei]	som <i>bay</i> på engelska	som <i>bay</i> på engelska
ey	[ey]	--	[ei]	som <i>e + y</i> på fornordiska	som <i>e + y</i> på fornordiska
æi	--	/ei/	[ei]	--	--
øy	--	/øy/	[ei]	--	--
ja	--	/ja/	--	--	--
jø	--	/jø/	--	--	--

BILAGA 2

säsong	ljudklipp	språk i scenen	kulturmöte	tolkning	identitet	samhörighet	vänskaplighet	religion	interjektioner	strid	från diegetiskt till icke-diegetiskt	från icke-diegetiskt till diegetiskt	sång	scenövergång	SAMMANLAGT
1	01_01_A	FN			x										1
	01_01_B	FN, EN			x										1
	01_02_B	FN, EN							x						1
	01_02_E	EN, FN	x												1
	01_03_D	FN, FEN	x	x											2
	01_04_F								x	x					2
	01_07_B	EN, FN, LAT	x	x											2
2	02_02_AA	FN, EN							x						1
	02_02_A	FN, EN			x										1
	02_03_A	EN, FEN, FN	x												1
	02_03_B	FN, LAT, EN	x			x									2
	02_03_D	EN, FN							x						1
	02_08_A	FN, EN						x							1
	02_09_B	FN, EN	x				x								2
3	03_01_A	EN, FN	x	x											2
	03_01_B	FEN, FN, EN	x	x											2
	03_01_C	FEN, FN	x	x											2
	03_02_A	EN, FN													0
	03_02_B	EN, FN													0
	03_02_E						x								1
	03_02_F	EN, FN	x	x											2
	03_02_G	EN, FN	x	x			x								3
	03_02_H	EN, FN	x	x											2
	03_03_C	FN, FEN						x		x					2
	03_03_F	FN, EN				x		x							2
	03_04_A	FN, EN	x				x								2
	03_06_B	FN, EN									x		x	x	3
	03_07_B	FN, EN							x						1
	03_07_D	FN				x			x	x					3
	03_08_A	FN											x	x	2
	03_08_C	FR, EN, FN							x	x					2
	03_08_D	FR, EN, FN							x	x					2
	03_08_E	FR, EN, FN							x	x					2
	03_08_G	FR, EN, FN				x		x		x					3
	03_08_J	EN, FN							x	x					2
	03_08_K	EN, FN							x	x					2
	03_08_L	EN, FN							x	x					2
	03_08_M	EN, FN			x					x					2
	03_08_N	FN, EN							x	x					2
	03_08_O	FN				x			x		x				3
	03_08_P	FN				x			x		x				3

3	03_09_B	FR, FN	x	x														2
	03_10_E	FN, LAT	x					x						x		x		4
	03_10_F	FN, LAT, EN	x											x				2
4	04_01_B	FR, FN, LAT	x															1
	04_02_A	EN, FN	x															1
	04_03_B	EN, FN	x															1
	04_05_A	EN, FN				x			x	x								3
	04_06_A	FN, EN							x									1
	04_06_B	FN										x		x		x		3
	04_07_A	EN, FN				x			x	x								3
	04_07_G	EN, FN							x	x								2
	04_08_C	EN, FN				x			x									2
	04_09_H	EN, FN				x									x			2
	04_10_B	EN, FR, FN				x			x	x								3
	04_12_A	FN							x			x			x			3
	04_14_A	FN							x				x		x			3
	04_14_B	EN, FN	x															1
	04_14_C	EN, FN	x															1
	04_18_B	FN							x									1
04_18_C	FN				x			x							x		3	
5	05_01_A	FN							x									1
	05_02_A	FN													x			1
	05_02_B	FN							x									1
	05_02_C	FN							x									1
	05_03_A	FN							x									1
	05_03_B	FN, EN													x			1
	05_03_H	FN							x									1
	05_03_I	FN							x									1
	05_03_J	FN							x									1
	05_04_A	FN	x							x								2
	05_04_D	FN							x			x		x			x	4
	05_04_E	FN							x									1
	05_05_A	FN	x												x			2
	05_05_D	N/A, FN	x					x										2
	05_10_A	FN				x						x		x		x	x	5
	05_10_C	FN					x											2
	05_14_A	EN, FN								x								1
	05_15_B	FN				x	x											2
	05_15_C	EN, FN					x		x	x	x					x		5
	05_15_D	FN, EN									x							1
05_18_A	EN, FN									x						x	2	
05_18_B	FN	x					x										2	
05_18_C	FN									x							1	
05_18_E	FN									x							1	
05_19_B	FN									x							1	